

Försvarshögskolan

“De stupade för freden”

[En kvalitativ innehållsanalys av svenska lokala perspektiv på insatsen i Kongo 1960-1964]

Elmer Öhgren

C-opsats Militärhistoria HT 2024

Handledare: Julia Englander

Abstract

This essay examines how two Swedish local newspapers portrayed the Swedish participation in the United Nations operation in the Congo (ONUC) and its shift from peacekeeping to peace enforcement 1960–1961. Related research on the Swedish part of ONUC has primarily focused on the military and political aspects or the coverage on ONUC by the largest newspapers in Sweden; *Svenska Dagbladet*, *Aftonbladet* and *Dagens Nyheter*. This led to the primary research problem of the essay focusing on examining the local perspectives on ONUC to create a more nuanced view of the Swedish perception of the UN operation. The overall purpose of the essay is to study how local newspapers presented and *framed* the initial transformation from peacekeeping to peace enforcement. This is done in order to understand how these smaller communities perceived ONUC

The essay uses a qualitative content analysis in tandem with Robert E. Entman's *framing* theory. This theory explains how news media uses selection and emphasis of certain information that create a simplified narrative. The narrative is used to forward certain *problem definitions*, *causal interpretations*, *moral evaluations* and *proposed solutions*. The methodological approach involves categorising articles depending on what *frames* they propagate through a variety of means.

The study is divided into two phases; the first one focuses on the initial reaction to ONUC in July 1960, while the second focuses on the transformation of ONUC from peacekeeping to peace enforcement in September 1961. The results of the first study phase show that both *Hudiksvallstidningen* and *Sölvesborgstidningen* emphasized the chaotic situation in the Congo. However the newspapers differ in their focus, with the former highlighting the poor leadership in the Congo, and the latter the moral responsibility of Sweden to assist. In the second study phase, both newspapers portrayed the heroic sacrifice of the Swedish United Nations soldier in the name of peace while also highlighting the bad character of their enemy, the white mercenary in the service of the Katangese Gendarmerie. The results of the essay highlight how these two newspapers advertently or inadvertently shaped their readers' perception by constructing *frames* that created a simplified narrative. This led to the conclusion that these local newspapers propagated narratives distinct from those of the largest national newspapers. This essay has shown the value of studying local perspectives to gain a greater understanding for how local news media can shape their respective communities' understanding of world events.

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.1.1 ONUC och Sverige under 1900-talets andra hälft	3
1.2 Tidigare forskning	6
1.2.1 Sverige och FN-insatser	6
1.2.2 Svenska medverkandet i ONUC	8
1.2.3 “We are in the Congo now”	10
1.2.4 Sammanfattning	12
1.3 Problemformulering	13
1.4 Syfte och Frågeställningar	14
2 Teori	14
2.1 Framing	14
3 Metod	17
3.1 Metod	17
3.2 Material	18
3.3 Avgränsningar	19
4 Empirisk Undersökning	21
4.1 Den svenska upptakten till insatsen – 17 juli till den 22 juli 1960	21
4.1.1 Frame 1: Kongo som ett land i kaos	21
4.1.2 Frame 2: Den unga republiken Kongo och dess problem	22
4.1.3 Frame 3: Sveriges ansvarsfulla uppdrag	27
4.2 FN i Krig - 13 september till den 23 september 1961	28
4.2.1 Frame 4: De svenska soldaterna och deras uppoffring för freden	28
4.2.2 Frame 5: Utländska finansintressen, de vita legoknektarna och deras skuld	32
5 Diskussion	36
5.1 På vilket sätt framställs den svenska inblandningen i konflikten? Förändras framställningen över tid?	36
5.2 Vilka skillnader och likheter finns det i beskrivningen av de olika aktörerna i tidningarna under insatsen?	36
5.3 Hur porträtterade Hudiksvallstidningen och Sölvesborgstidningen ONUC och dess omvandling till fredsframtvingande 1960–1961? Varför porträtterades det så?	37
5.4 Vidare Forskning	40
Litteraturlista	40

1 Inledning

Opération des Nations Unies au Congo (ONUC) var en av Sveriges och de Förenta Nationernas (FN) mest kontroversiella internationella insatser. Insatsen pågick mellan 1960 och 1964 i den nyligen avkoloniserade staten Kongo.* Vad som inledningsvis skulle vara en enkel polisiär uppgift för att återställa ordningen i Kongo ledde ett år senare till att FN-soldater befann sig i blodiga gatustrider med kulsprutor, granatkastare och pansarbilarna. FN:s roll i dessa strider var något som i världen möttes med stor uppståndelse. Men hur såg det ut i Sverige? Hur bemötte man denna omvandling av FN:s uppgift i Kongo och hur såg man på Sverige och FN:s i praktiken första fredsframtvängande insats?

1.1 Bakgrund

I kapitlet nedan görs en kort redogörelse för den historiska bakgrunden av uppsatsens studieområde, dessutom diskuteras den svenska självbilden vid 60-talets början.

1.1.1 ONUC och Sverige under 1900-talets andra hälft

Kongos självständighetsförklaring den 30:e juni 1960 följdes snabbt av svårigheter. Den dåvarande kongolesiska armén, *Force Publique*, hade blivit lovade reform och afrikanisering. Detta skedde inte snabbt nog efter frigörelsen vilket ledde till omfattande myterier i flera garnisoner i landet. Myterierna följdes av kaos och en våldsvåg mot européer i landet, vilket fick Belgien att den 11 juni ingripa i Kongo, utan den kongolesiska regeringens samtycke. Kort efter att de belgiska förbanden landsatts i Kongo bröt sig två provinser, Kasai och Katanga, ur nybildade republiken Kongo och utropade sig självständiga. Kongokrisen var nu ett faktum.¹

Kongos nybildade regering hade inte förmåga att lösa krisen och vände sig därför till FN för hjälp med att återställa lag och ordning, men även för att sparka ut de belgiska förband som vistades i landet. FN hörsammade detta och skapade den 13 juli ONUC. Den 17 juli

---

¹ Sköld, Nils. *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964* (Stockholm: Probus, 1994), s.29–32; Tullberg, Andreas. "We are in the Congo now" : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964" (diss., Lund universitet, 2012), <https://www.lu.se/lup/publication/ac13736b-189d-4313-a085-07a74e08b994>, s.64–65.

* När dagens Demokratiska Republiken Kongo, med huvudstaden i Kinshasa diskuteras, kommer enbart Kongo användas. Om något diskuterar dagens Republiken Kongo med huvudstaden i Brazzaville kommer Brazzaville-Kongo användas. Notera även att dåtidens (1960–1961) ortnamn används, t.ex kommer Kinshasa kallas Leopoldville och Lubumbashi kallas Elisabethville.

tillfrågades Sverige att vara delaktig i FN-insatsen. Det Sverige som tog emot FN:s begäran var format av en lång period av välstånd. Svenskar vid början av 60-talet såg Sverige som ett modernt och framåtsträvande land. Faktumet var att många svenskar såg sitt land som världens mest avancerade i alla fält; tekniska, ekonomiska och sociala. Detta grundade sig i 40- och 50-talets ekonomiska tillväxt. Landets välstånd och dess stora offentliga sektor bidrog till att svenskar såg sitt land som präglad av social rörlighet och statligt omhändertagande; det så kallade "folkhemmet". Synen på neutralitet som en dygd var också en självklarhet; Sverige hade lyckats stå utanför krig i allmänhet och två världskrig i synnerhet under 146 år, vilket enligt många svenskar lagt grunden till Sveriges välstånd. Sverige var också ett väldigt homogent samhälle vid tiden, i ännu högre grad i de mindre lokalsamhällen som kommer behandlas i denna uppsats. Dominerande var även synen av Sverige som ett neutralt land som står vid sidan av den pågående stormaktskonflikten mellan väst och öst.²

Sverige och ett flertal andra länder beviljade FN:s begäran och insatsen började ta form på riktigt. De belgiska förbanden blev sakteligen avlösta av FN:s fredsbevarande styrkor mot slutet av juli. Problemen i Kongo blev dessvärre inte lösta där. I slutet av 1960 bröt en konstitutionell kris ut, där Kongos president Joseph Kasavubu och premiärminister Patrice Lumumba båda förklarade varandra avskedade från sina poster vilket ledde till omfattande interna oroligheter. Detta resulterade i att Lumumba mördades och ersattes med Cyrille Adoula som ny premiärminister i augusti 1961.³

Katangas utbrytning ur Kongo var fortfarande ett stort orosmoment för FN. Den hade resulterat i ett inbördeskrig i Katanga där Lumumbaloyalerna från folkgruppen Baluba var i öppen revolt mot Moïse Tshombe, Katangas premiärminister. Detta ledde till att FN-soldater i området ofta hamnade under beskjutning. Katangas gendarmeri använde sig frikostigt av utländska legoknektar och belgiska officerare för att leda och träna upp soldater.

Finanseringen för detta kom i stor del från Katangas gruvsektor, där *Union Minière du Haut-Katanga* (UMHK), ett belgiskt statligt ägt gruvföretag, ägde en kontrollerande andel.

---

² Tullberg, "'We are in the Congo now' : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964", s.41–42; Cronqvist, Marie. "Det befästa folkhemmet: Kallt krig och varm välfärd i svensk civilförsvarskultur" I *Fred i realpolitikens skugga*, red. Jerneck, Magnus (Lund: Studentlitteratur AB, 2009), s.192–193.

³ Sköld, *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964*, s.59–67; Tullberg, "'We are in the Congo now' : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964", s.67–69.

Den omfattande inblandningen av utländska legoknektar såg FN:s säkerhetsråd på som ett stort problem, varvid de den 21 februari 1961, beslutade att alla utländska legoknektar skulle ut ur Katanga.⁴

När inga politiska påtryckningar lett till framgång försökte FN med våld arrestera och utvisa legoknektarna genom *Operation Rumpunch* i slutet av augusti 1961. Operationen var inte särskilt framgångsrik då FN enbart lyckades arrestera cirka 100 utlänningar i Katangesisk tjänst. En konsekvens av operationen var att legoknektarna blev varskodda om FN:s uppsåt och att det katangesiska gendarmeriet trappade upp sina trakasserier mot FN-personal och civilbefolkningen i Katanga. FN planerade då en ny operation, *Operation Morthor*. Den sattes igång den 13 september med samma officiella mål som den föregående operationen samt med en snarlik planering. Operationen möttes direkt av motstånd då gendarmeriet hade haft tid att planera ett försvar. Blodiga strider blossade upp i Katangas huvudstad Elisabethville och i närområdet vid Jadotville. Katangas gendarm var bättre ställd i både numerär och utrustning än FN i striderna. Trots detta lyckades FN hålla sina positioner i Elisabethville, dock inte i Jadotville. Striderna fortsatte i åtta dagar fram till den 21 september då det undertecknades ett vapenstillestånd mellan parterna. Under båda operationerna var svenska FN-soldater delaktiga då de var förlagda i Elisabethville och även hade ansvar för ett flyktingläger som låg intill deras förläggning.⁵

I samband med vapenstilleståndet hölls provisoriska förhandlingar om en försoning mellan Katanga och Kongo. Dessa föll igenom och striderna återupptogs i december. FN var betydligt mer förberedd och utrustad under dessa strider, bland annat med svenska jetjaktplan. Striderna i december och deras fortsättning under 1962 ledde till en dödsspiral för utbrytarstaten. Katangas utbrytning upphörde tillslut i januari 1963 genom att FN återförenade provinsen med Republiken Kongo. Efter Katangaaffären började FN trappa ner insatsen och lämnade tillslut Kongo i juni 1964.⁶

---

⁴ Sköld, *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964*, s.97–102; Tullberg, ““We are in the Congo now” : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964”, s.68–72.

⁵ Sköld, *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964*, s.97–102; Tullberg, ““We are in the Congo now” : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964”, s.68–72.

⁶ Tullberg, ““We are in the Congo now” : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964”, s.71–72.

1.2 Tidigare forskning

Den tidigare forskningen kring det svenska medverkandet i ONUC är varierad, men två övergripande inriktningar kan urskiljas. Den ena inriktningen är fokuserad på att sätta insatsen som en del av ett större sammanhang; FN och Sverige. Den andra inriktningen analyserar specifikt det svenska medverkandet i ONUC utifrån ett flertal olika aspekter. Nära besläktad denna studie är Andreas Tullbergs doktorsavhandling *"We are in the Congo now" : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964*. Avhandlingen kommer diskuteras i större detalj än de andra verken då den är av störst relevans för uppsatsens ämne. Internationell forskning om FN-insatser i allmänhet och ONUC i synnerhet har hamnat utanför ramen för denna uppsats då fokus ligger på Sverige och det svenska folkets uppfattningar.

1.2.1 Sverige och FN-insatser

Den ena inriktningen inom forskningen ställer ONUC i relation till andra svenska insatser, både i och utanför FNs regi. En stor del av forskningen vill undersöka olika aspekter kring dessa insatser för att sedan jämföra med andra senare i utvecklingen. I andra verk försöker forskningen utröna lärdomar om hur framtida insatser bör planeras. Ett verk i den kategorin är Lars Ericson Wolkes artikel *Fredsbevarande eller fredsframtvigande? Svenskt deltagande i internationella truppinsatser 1921-2017*. Wolke undersöker svenska internationella truppinsatser och hur deras planering har förändrats över tid, med ett särskilt fokus på den konkreta planeringen av militära operationer. Målet med artikeln är att ifrågasätta den allmänna uppfattningen att Sveriges internationella insatser övergick från passiva fredsbevarande uppdrag till mer fredsframtvigande insatser först efter kalla kriget. Wolke avgränsar artikeln till militära frågor och bortser från politiska aspekter.⁷

Artikeln redogör för samtliga svenska insatser från 1921-2017 och karaktäriserar dem utifrån sex teoribaserade kategorier. Av relevans för uppsatsen kan Wolkes diskussion om den svenska självbilden lyftas. Artikeln pekar på att den svenska bilden av idealistiska "blå basker"-insatser sällan överensstämde med förhållanden på plats, särskilt under ONUC-insatsen.⁸ Vidare hänvisar Wolke i sin redogörelse om ONUC till att FN var djupt

⁷ Ericson Wolke, Lars. "Fredsbevarande eller fredsframtvigande?: Svenskt deltagande i internationella truppinsatser 1921-2017". *Historisk tidskrift (Stockholm)*, vol. 139, nr 3 (2019), s.511–516.

⁸ Wolke "Fredsbevarande eller fredsframtvigande?: Svenskt deltagande i internationella truppinsatser 1921-2017", s.516–517.

oförberedda på Kongokrisens verklighet.⁹ Detta kan användas för att förstå varför både FN och Sverige var så dåligt förberedda på att hantera kritiken som började dyka upp i media. Detta diskuteras mer i andra verk nedan. Wolkes övergripande slutsats är att de flesta av Sveriges internationella truppinsatser har brutit mot den traditionella, svenska uppfattningen om fredsbevarande operationer.¹⁰ Artikeln ger en bred översikt över utvecklingen för samtliga svenska internationella insatser, vilket är både en för- och nackdel. En mer detaljerad fallanalys hade varit önskvärd, men på grund av formatet så är detaljnivån förståelig.

För att förstå hur beslutsprocesserna såg ut inför ett flertal svenska insatser kan Johan Hansons essä *Sveriges första internationella insatser – Ett tecken på beslutsvilja?* användas. Hansons studie har ett mer begränsat tidsperspektiv än Wolkes och fokuserar på andra aspekter. Hanson studerar hur de strategiska och militärstrategiska beslutsprocesserna såg ut inför Sveriges insatser i Gaza, Kongo och Cypern, samt huruvida det fanns någon skillnad i uppfattningar mellan den politiska ledningen och militären. Hanson tillämpar även Graham Ellison och Thomas Schellings beslutsfattarteorier och utvärderar om dessa är behjälpliga för att tolka skeendet. Essän kommer fram till att regeringen var väldigt snabb och effektiv att verkställa beslut inför insatserna. Regeringen lyckades även effektivt samordna med krigsmakten trots ovilja från deras håll att genomföra insatserna.¹¹ Snarlika slutsatser görs av Lars Ericson Wolke i hans artikel *Solidaritet eller försvar? Den svenska militären och de fredsbevarande operationerna 1956-1996*. Wolke framhäver även att utformningen och syftet för insatsen i Kongo inte var uttänkt förens trupp redan var på plats, om ens då.¹²

Hanson och Wolkes verk ovan är användbara för uppsatsen eftersom de redovisar hur snabbt dessa insatser iscensattes, särskilt med insatsen i Kongo som exempel. Detta är hjälpsamt för uppsatsen då de ger en god bakgrund till de oklara mål och dåliga förutsättningar insatsen hade. Med detta i åtanke går det även att förklara varför FN och Sverige var initialt hjälplösa med att hantera kritik och propaganda, vilket diskuteras mer i nästa del. Vidare belyser dessa

⁹ Wolke "Fredsbevarande eller fredsframtvängande?: Svenskt deltagande i internationella truppinsatser 1921-2017", s.526–528.

¹⁰ Wolke "Fredsbevarande eller fredsframtvängande?: Svenskt deltagande i internationella truppinsatser 1921-2017", s.546–551.

¹¹ Hanson, Johan. "Sveriges första internationella insatser – Ett tecken på beslutsvilja?" I *Essäer i krigsvetenskap. 3, Kriget som mänsklig verksamhet*, red. Öberg, Dan, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2006), s.306–318, 348–352.

¹² Ericson Wolke, Lars. "Solidaritet eller försvar? Den svenska militären och de fredsbevarande operationerna". *Militärhistorisk tidskrift*, vol 1999, (1999), s.181–184, 186–188, 196–198.

verk den del av forskningsläget som har fokus på de högre delarna av beslutsfattande under insatsen.

1.2.2 Svenska medverkandet i ONUC

Den andra övergripande inriktningen på forskningen är verk som fokuserar på det svenska medverkandet i ONUC. Här finns ett blandat urval, exempelvis Nils Skölds översiktsverk *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964*. Boken har syfte att undersöka Sveriges roll i ONUC och att belysa samtliga delar inom insatsen, från sjukvårdare till piloter. Han ger även kontext till det svenska agerande genom att beskriva den politiska utvecklingen i Kongo och FN. Sköld vill med sin bok dra lärdomar för att förbättra framtida insatser.¹³

Bokens övergripande slutsatser är som tidigare nämnt fokuserade på hur framtida insatser bör planeras och utföras på ett bättre sätt; ett uttänkt politisk mål, högre kvalité och numerär på FN-soldater samt kompetent ledning på samtliga nivåer.¹⁴ En svaghet hos Sköld ligger i hans huvudsakliga fokus på de militära delarna av insatsen. Fokuset ger delvis felaktig bild av insatsen; att det enbart var en militär insats där strid var vardagen. Vidare finns det ingen särskild diskussion kring folkrätt och FN-svenskarnas bemötande av civila i boken.

Boken fungerar väl för att förstå det övergripande händelseförloppet under insatsen. Detta är användbart för uppsatsens utformning och bakgrund. Hans diskussionen i kapitel 8 om psykologisk krigföring och den svenska inställningen till insatsen är vidare användbar. Skölds diskussion ger goda insikter i hur tidningsrapporteringen i Sverige blev påverkad av propaganda, exempelvis pekar han på att Katanga hade ett välfungerande propagandaorgan med inhyrda europeiska propagandaspecialister som effektivt använde sig av psykologisk krigföring vid kritiska punkter. Propagandan hade stort genomslag i Sverige, framförallt i media men även i riksdagen där insatsen ifrågasattes vid flera tillfällen. Sköld hänvisar till att det var Sveriges svaga förbindelser och FN:s pressorgans passivitet och ineffektivitet som gav katangesisk propaganda tillfälle att frodas.¹⁵ Skölds slutsatser om hur Katanga använde sig av propaganda är användbara för att eventuellt tolka de resultat som uppsatsens undersökning ger.

---

¹³ Sköld, *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964*, s.13–16.

¹⁴ Sköld, *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964*, s.230–235.

¹⁵ Sköld, *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964*, s.188, 227–230.

Liknande insikter går att finna i Lars Ericson Wolkes djupstudie om ONUC: *Lessons learned? : svenska operativa och taktiska erfarenheter från Kongokrisen 1960-1964*. Studien fokuserar på de taktiska och operativa erfarenheterna från svenska internationella insatser med särskilt fokus på insatsen i Kongo. Målet med Wolkes studie är att koka ner erfarenheter från Kongo till ett flertal slutsatser om hur Sverige bör planera och utföra liknande insatser i framtiden. Exempelvis en *end state* för insatsen, att ha en fungerande stabsfunktion samt goda underrättelser och dylikt lyfts som framförallt viktigt. Överlag ekar denna studie Skölds slutsatser, även när det gäller psykologisk krigföring. Detta utvecklas vidare genom att poängtera att propagandan även påverkade FN-manskapet genom att kritiken i svenska tidningar nådde trupperna i Kongo och orsakade stor frustration.¹⁶

Sköld och Wolkes verk ovan lägger inte särskilt fokus på folkrätt och hur FN-svenskarna agerade i det hänseendet. För att få ett mer fördjupat perspektiv inom detta område är Göran Rosenblads artikel *Svensk FN-trupp och folkrätten* passande. Här vill Rosenblads utreda ett flertal situationer där Svensk FN trupp ska ha brutit mot folkrätten. Artikelns är gjord utifrån ett folkrättsligt perspektiv med fokus på FN-mandat, lagar och dylikt. Rosenblad har huvudsakligen avgränsat sig till situationer som särskilt uppmärksammats i rapporter, skriftväxlingar och media. Artikelns övergripande slutsatser pekar på att flera av anklagelserna kommer från FN-fientliga källor. Rosenblad menar att de faktiska folkrättsbrotten skedde på grund av bristande utbildning eller underrättelser.¹⁷

Av vikt för uppsatsen är Rosenblads diskussion om den svenska pressen. Det framgår att FN och svensk press var oförberedda på att möta det propagandakrig som Katanga förde. Rosenblad menar att tidningar som *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* ofta tryckte kritik baserat på andrahandskällor infekterade med katangesisk desinformation. Rosenblad utreder även en annan tidning, *Folk i bild*. Denna tidning förde anti-FN retorik och spred falsk information baserad på obefintliga källor.¹⁸ Av störst relevans för uppsatsen är Rosenblads fokus på svensk mediareportering och hur den påverkades av andra aktörer. Rosenblad ekar mycket av forskningen som tidigare nämnts ovan; att propaganda och desinformation hade

¹⁶ Ericson Wolke, Lars. *Lessons learned? : svenska operativa och taktiska erfarenheter från Kongokrisen 1960-1964*. (Stockholm: Försvarshögskolan, 2007), s.9–20, 81, 129–135.

¹⁷ Rosenblad, Göran. "Svensk FN-trupp och folkrätten". *Militärhistorisk Tidskrift* vol 1992/93, (1992), s.229–231, 235–238, 241–246, 247–254.

¹⁸ Rosenblad, "Svensk FN-trupp och folkrätten", s.254, 257-259.

stort genomslag i svensk media. Här dyker Rosenblad lite djupare än studierna ovan då han faktiskt undersöker tidningarna i fråga. Förvisso fokuserar studien på inslag i tidningarna som enbart diskuterar folkrättsbrott, men insikterna som ges är ändå nyttiga. En mer ingående studie av tidningar görs av Andreas Tullberg och kommer att diskuteras i del 1.2.3.

För att få insikt i hur den svenska politiska ledningen hanterade kritiken till insatsen är Sofia Ekfeldt Nymans studie *“I fredens tjänst” : motiven bakom Sveriges deltagande i FN:s fredsbevarande styrkor i Kongo 1960-1964* förtjänstfull. Studien belyser de två parallella sidorna av den svenska utrikespolitiken; de officiella och de inofficiella motiven. Vad som framgår är att de interna, inofficiella motiven är mer fokuserade på säkerhetspolitiska mål än vad de officiella motiven menar. När kritiken i svensk media blossade upp på riktigt under 1961 och 1962 blev det större fokus i officiella uttalanden på ideologiska motiv; att man var i Kongo för ett fredsbevarande syfte. Nyman poängterar att hemmaopinionen blev starkt påverkad av media och orsakade mycket tvivel inom de högsta nivåerna av den politiska ledningen. I slutändan blev dessa tvivel ändå förbisedda på grund av att säkerhetspolitiska motiv vägde tyngre. Studien har ett uttalat mål att bidra till forskning kring små staters utrikespolitiska agerande och är väl grundad i statsvetenskaplig teoribildning.¹⁹ Av vikt för uppsatsen förklarar detta verk hur den politiska ledningen tänkte kring Kongo och hur de reagerade på kritiken i media.

1.2.3 “We are in the Congo now”

“Utöver den undersökning som Rosenblad gjort har även Andreas Tullberg undersökt den svenska medierapporteringen om ONUC i sin doktorsavhandling *“We are in the Congo now” : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964*. Tullberg har fokus på hur Sveriges roll i FNs fredsbevarande insats under Kongokrisen 1960-1964 uppfattades, tolkades och representerades i olika delar av det svenska samhället. Kategorierna som undersöks är militären, medierna och det politiska ledarskapet och är utrönande ur en modifierad variant av Clausewitz teori. Studien vill belysa den komplexa uppgiften att rättfärdiga och förklara aktiva stridshandlingar i en insats som egentligen var fredsbevarande. Hans arbete betonar även att de olika samtida tolkningarna av Sveriges deltagande i Kongo formas beroende på aktörens kulturella bakgrund och erfarenheter. Undersökningen

---

¹⁹ Ekfeldt Nyman, Sofia. *“I fredens tjänst” : motiven bakom Sveriges deltagande i FN:s fredsbevarande styrkor i Kongo 1960-1964*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, 1999. s.10-17, 65-73.

genomförs genom att studera svensk politisk retorik kring insatsen, dagstidningar och kongobataljonernas rapporter och fälttidning.²⁰

Avhandlingen är även grundad i ett kulturellt perspektiv; hur den svenska självbilden såg ut på 60-talet. Tullberg gör detta för att kunna fördjupa analysen om de olikartade tolkningarna av ONUC.²¹ Undersökningen redovisas kronologiskt och fokuserar framförallt på de mest stridsintensiva perioderna under insatsen då de bedöms generera mest diskussion bland alla tre analytiska kategorier.²² Av stor vikt för kommande uppsats är Tullbergs undersökning av svenska dagstidningar. Tullberg avgränsar sig till *Dagens Nyheter* (DN), *Svenska Dagbladet* (SvD) och *Aftonbladet* med vissa undantag. Dessa tidningar ska, enligt Tullberg, representera folkets opinion om ONUC för den politiska ledningen och militären.²³

Tullberg presenterar i sin undersökning en initiell samstämmighet bland dagspressen: samtliga tidningar var positivt inställda till att stödja insatsen med trupp. Tonen i tidningarna var fortfarande god när svenska trupper hamnade i strid för första gången i slutet av 1960. Det var först i slutet av 1961 när FN-styrkorna började övergå till offensiva operationer för att avvärja katangesisk gendarm som kritiken i tidningarna började dyka upp. Det var framförallt i högerorienterad media där kritiken var som hårdast. Vänsterorienterad media gjorde tvärtemot högern och blev inbitna försvarare av insatsen. Överlag ändrades tonen också i samtliga tidningar; istället för skildringar av ärorika uppdrag och exotiska äventyr blev rapporteringen mer lutad åt att skildra krig, död och misär. Tullberg menar att dessa förändringar var resultat av både den faktiska verkligheten men även som konsekvens av katangesisk propaganda.²⁴

Avhandlingen visar hur militären och FN-styrkorna hade förmåga att omdefiniera sin uppgift när insatsen skiftade från fredsbevarande till fredsframtvängande. Den politiska ledningen höll sig konstant distanserad från verkligheten i Kongo och erkände aldrig att insatsen hade

---

²⁰ Tullberg, "We are in the Congo now" : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964", s.21–23, 31–38.

²¹ Tullberg, "We are in the Congo now" : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964", s.38–54.

²² Tullberg, "We are in the Congo now" : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964", s.57–58.

²³ Tullberg, "We are in the Congo now" : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964", s.36.

²⁴ Tullberg, "We are in the Congo now" : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964", s.119–125, 170, 183–184, 226, 282–283.

förändrats från fredsbevarande. Media kunde inte hantera och förstå utvecklingen i Kongo då den bröt mot deras bild av hur en fredsbevarande insats skulle se ut. Trots kritiken från media var riksdagspartierna i samråd vilket gjorde att den politiska ledningen kunde hålla igång stödet till ONUC.²⁵ Tullbergs studie är tämligen välgjord och ger väldigt goda inblickar i hur uppfattningen kring insatsen förändrades bland olika aktörer. Tullbergs beskrivning av den svenska kulturen och självbilden under 60-talet är särskilt förtjänstfull.²⁶ Detta verk kommer att användas för att förankra uppsatsen i dåtidens kontext och förklara hur Sverige såg ut under uppsatsens tidsfrist.

1.2.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis går det att urskilja två huvudsakliga inriktningar på forskningen ovan. Den ena inriktningen är forskningen kring Sveriges större medverkade inom internationella insatser där ONUC används som en del av ett större sammanhang. Den andra inriktningen är fokuserad på det svenska medverkande i ONUC. Genomgående för dessa verk är att fokuset oftast ligger på strikt militära erfarenheter, likt Sköld eller Wolke, eller på den politiska nivån som Nyman eller Hanson. Dominerade åsiktslinjer i verken ovan är exempelvis faktumet att varken Sverige eller FN var förberedda på Kongokrisens verklighet. Detta kan märkas av i avsaknaden av mål och konkreta förberedelser för insatsen.

Ofta saknas det även problematisering av det svenska agerandet i Kongo. Mycket av kritiken om Sveriges agerande härstammade från propaganda eller andra aktörer som var fientliga mot FN, som många fastställer ovan. Detta faktum påpekas ofta av många av författarna utan att problematisera kring att det faktiskt också fanns brister, något som Rosenblad fastställer. Viktigast för uppsatsen är hur stark effekten av Katangesisk propaganda på det svenska medielandskapet var. Många verk ovan diskuterar översiktligt att pressdebatten i Sverige påverkade svenskt beslutsfattande och även soldaterna i Kongo. Dock är det enbart två som gräver djupare i detta område. Tullberg har en mer djupgående studie där ett av fokusområdena för avhandlingen är tidningar. Rosenblads artikel är mer kompletterande då fokuset för artikeln ligger på att undersöka folkrättsfall, medan undersökningen av tidningar är en bisats. Båda undersökningar använder större rikstäckande tidningar då de tog störst plats i medielandskapet och ger undersökningen ett brett perspektiv. Tullbergs undersökning

²⁵ Tullberg, "“We are in the Congo now” : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964”, s. 275–288.

²⁶ Tullberg, "“We are in the Congo now” : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964”, s.31–58.

kommer även att lyftas i slutet av uppsatsen där hans fynd jämförs med uppsatsens undersökning.

1.3 Problemformulering

Som en av Sveriges mest kontroversiella internationella insatser är ONUC ett allmänt intressant studieobjekt. Att insatsen var kontroversiell internationellt är välkänt. Men hur såg det ut i Sverige? Som redovisat ovan har den tidigare forskningen kring det svenska medverkandet i ONUC överlag fokuserat på militära eller statsvetenskapliga frågor. Forskningen kring svenska uppfattningar om ONUC är begränsad med ett fåtal verk som enbart undersöker Sveriges största tidningar. Givetvis ger en sådan undersökning en bred uppfattning, men hur såg det egentligen ut i ett par av Sveriges mindre samhällen där större rikstäckande tidningar inte alltid var de mest lästa? Vad denna uppsats ämnar att göra är att komplettera dessa studier och ge ett mer nyanserat perspektiv på det svenska folkets uppfattningar om ONUC. Större rikstäckande tidningar kan anses vara naturligt generaliserande då de ska nå ut till en så bred publik som möjligt. Vidare kan det argumenteras att dessa tidningar enbart representerar en generaliserad opinion, snarare än opinionen i mindre svenska samhällen. Genom att studera lokala perspektiv ska denna uppsats därmed nyansera bilden av den svenska medierapporteringen om ONUC och även täcka en del av en påvisad forskningslucka.

1.4 Syfte och Frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka den svenska uppfattningen om ONUC utifrån ett lokalt perspektiv med fokus på det inledande skiftet från fredsbevarande till fredsframtvingande under 1961. Detta görs genom att studera svensk lokal dagspress från ett par geografiskt spridda mindre svenska tätområden med ett *framingteoriskt* perspektiv.

För att undersöka detta har följande övergripande frågeställning formulerats

- Hur porträtterade *Hudiksvallstidningen* och *Sölvesborgstidningen* ONUC och dess skifte till fredsframtvingande 1960–1961? Varför porträtterades det så?

För att besvara frågan ovan har dessa operationaliserade frågeställningar formulerats

- På vilket sätt framställs den svenska inblandningen i konflikten? Förändras framställningen över tid?
- Vilka skillnader och likheter finns det i beskrivningen av de olika aktörerna i tidningarna under insatsen?

2 Teori

I detta kapitel kommer uppsatsen teoretiska grund presenteras och diskuteras utifrån dess lämplighet för studien.

2.1 Framing

Robert M. Entman beskriver *framing*, som ett koncept som förklarar textens förmåga att påverka mänskliga uppfattningar, i hans artikel *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*. Enligt Entman är *framings* basprinciper urval- och framhävnings av viss information för att främja särskilda *problemdefinitioner*, *orsaksförklaringar*, *moraliska bedömningar* och/eller *lösningförslag*. Dock behöver inte en *frame* innehålla alla dessa aspekter ovan.²⁷ Förenklat handlar *framing* om att beskriva en version av verkligheten där viss information framhävs och annan ignoreras eller eventuellt osynliggörs. Detta skapar ett narrativ som främjar en eller flera av dessa 4 aspekter:

---

²⁷ Entman, Robert. "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", *Journal of Communication*, vol 43, nr 4 (1993), s.51–52.

- *Problemdefinitioner*: Hur ett problem eller en situation identifieras och definieras i ett specifikt sammanhang. Exempelvis huruvida insatsen i Kongo är en humanitär verksamhet eller har skapats för att stoppa en stormaktsintervention i Kongo.
- *Orsaksförklaringar*: Hur förklaras problemen och vem eller vilken aktör tillskrivs ansvar för problemen. Exempelvis om det är Belgiens koloniala arv eller FN:s ineffektivitet som har orsakat problemen i Kongo.
- *Moraliska bedömningar*: Hur de olika aktörerna värderas i situationen. Exempelvis om FN arbetar för “goda” världsfreden eller agerar som en bevarare av den “onda” kolonialismen.
- *Lösningsförslag*: Hur situationen eller problemet ska lösas och vilka följder lösningen har. Exempelvis om tidningen förespråkar att FN ska stanna kvar eller dra sig ur Kongo.

Entman anser att *frames* påverkar och interagerar med kommunikationsprocessen vid fyra punkter: *kommunikatören*, *texten*, *mottagaren* och slutligen *kulturen*. *Kommunikatören* är upphovsmannen till *texten* och gör medvetna eller omedvetna val av *frames* utifrån sina egna värderingar när *kommunikatören* producerar *texten*. *Texten* innehåller *frames* skapade genom urval och betoning av viss information likt det beskrivet ovan. Målet med *texten* är att leda *mottagarens* uppfattning. Visserligen kan de *frames* som *mottagaren* uppfattar inte alltid reflektera *kommunikatörens* uppsåt. Detta beror på att *kommunikatören* och *mottagaren* agerar inom en *kultur* eller en kontext. *Kulturen* definieras av Entman som en samling empiriskt bevisbara gemensamma *frames* som återfinns inom majoriteten av en socialgrupps tänkande och diskurs.²⁸ Studien kommer att utgå från att journalisterna och redaktionen på *Hudiksvallstidningen* och *Sölvesborgstidningen* agerar som *kommunikatören* i detta fall. Tidningarna själva utgör *texten* och kommer även att utgöra källmaterialet för uppsatsen då de innehåller de *frames* som ska analyseras. *Mottagaren* blir i detta fall tidningarnas läsare. *Kulturen* utgörs av den svenska självbilden vid början av 1960-talet.

Utifrån det beskrivet ovan kan metoder för att skapa *frames* med större genomslag härledas. *Frames* fungerar genom att viss information om exempelvis en händelse framhävs. Detta genomförs mest effektivt genom strategisk placering av kärnbudskap i *texten*, repetition av det som är viktigt i *texten* i flera upplagor och *texter* eller att *kommunikatören* kopplar *framen*

---

²⁸ Entman, “Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm”, s.52–53.

med kulturellt viktiga symboler och värderingar. Givetvis kan *mottagaren* missa att uppfatta *framen* då ingen *frame* kan ha universell effekt. Dock kan metoderna ovan öka chansen för genomslag hos *mottagaren*. Entman poängterar även att majoriteten av *frames* innefattar både medveten framhävnin g av viss information men även utelämnin g av annan.²⁹

Studier om *framing* i nyhetsmedia är särskilt relevanta då det finns stor makt i tidningar att påverka allmänhetens uppfattningar. Entman menar att politiker blir tvingade att “tävla” med andra politiker, men även journalister, om att skapa *frames* i nyhetsmedia för att försöka styra opinionen. Denna kamp har en stor roll i utövandet av politisk makt, där *frames* i nyhetsmedia blir som ett avtryck av makten i fråga. Entman menar såklart inte att det inte finns folk som skapar sina egna åsikter och tänker fritt från vad media trycker. Dock menar han att majoriteten av läsarna ofta är oinformerade och inaktiva inom politiska frågor och händelser i världen vilket gör att *frames* har stor påverkan.³⁰ Detta gör *framing* i media något som är ytterst relevant att studera.

För uppsatsen anses Entmans teori vara väl anpassad då den enkelt kan appliceras på studieområdet och ger möjlighet till en djupare analys av materialet. Vidare ger teorin en inblick i hur tidningar kan forma den allmänna opinionen vilket kan kopplas till uppsatsens syfte; att undersöka den svenska uppfattningen om ONUC utifrån ett lokalt perspektiv. Teorin blir därför särskilt lämplig för att kunna uppnå syftet, då en redogörelse för enbart innehållet av tidningarna inte kan göra anspråk på att redovisa den allmänna uppfattningen. Med Entmans teori går det att utifrån materialet härleda hur opinionen i mindre svenska samhällen blev påverkad av dagspressen och därmed ge möjligheten att få viss uppfattning om hur opinionen såg ut vid tiden för ONUC.

---

²⁹ Entman, “Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm”, s.53–55.

³⁰ Entman, “Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm”, s.55–57.

3 Metod

I detta kapitel presenteras uppsatsens övergripande forskningsdesign, där metod, material och avgränsningar diskuteras utifrån deras lämplighet för uppsatsens syfte.

3.1 Metod

Uppsatsen ämnar att analysera textmaterial i form av dagstidningsartiklar utifrån *framing*, vilket gör ett *deduktivt* tillvägagångssätt med en *kvalitativ* ansats ett väl anpassat metodval. Att arbeta *deduktivt* innebär att jobba uppifrån och ner med utgångspunkt i teorin som appliceras på källmaterialet, vilket i uppsatsens fall är nödvändigt för att kunna uppnå syftet.³¹ Eftersom materialet framförallt består av text blir en *kvalitativ textanalys* i form av en *innehållsanalys* ett naturligt val. *Innehållsanalys* som metod förespråkas även av Entman.³² Att använda detta metodologiska angreppssätt innebär att bryta ner och systematiskt granska texten för att upptäcka latent eller manifesterade budskap i texterna. Detta gör *innehållsanalys* särskilt passande för att analysera *framing* då det manifesterade innehållet är i fokus inom *framingteori*.³³

Innehållsanalys genomförs enligt Kristina Boréus och Göran Bergström genom att skapa en konkret kategorisering som appliceras på källmaterialet för att besvara forskningsfrågor. Det första steget i att genomföra analysen är att samla in relevant material.³⁴ För uppsatsen nedan görs detta genom passande sökord och tidsavgränsningar i Kungliga Bibliotekets databas. Exakt hur detta genomfördes specificeras nedan i materialkapitlet. Efter att materialet har insamlats blir det bearbetat grundligt för att skapa en helhetsbild av det, varefter materialet kategoriseras.³⁵

Kategoriseringen utgår från Entmans definition av *framing*. Som tidigare nämnt skapar *frames* förenklade narrativ som främjar särskilda *problemdefinitioner*, *orsaksförklaringar*, *moraliska bedömningar* och/eller *lösningförslag*. För att uppnå detta använder

³¹ Gustavsson, Martin och Svanström, Yvonne, *Metod : guide för historiska studier*, 2 uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2022), s.38.

³² Entman, "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", s.57.

³³ Esaiasson, Peter. *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 4 uppl. (Stockholm: Norstedts juridik, 2012), s.210–211.

³⁴ Boréus, Kristina och Bergström, Göran, *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 4 uppl (Lund: Studentlitteratur, 2018), s.55–56.

³⁵ Boréus och Bergström, *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, s.58–62.

kommunikatören, i detta fall HT och ST, strategisk placering av kärnbudskap i texten, repetition av dessa budskap i flera texter och upplagor, samt anknytning av budskapen till kulturella värderingar. För att hitta och identifiera *frames* är det alltså rimligt att söka efter dessa i tidningarna. Kategoriseringen består av att leta efter narrativ skapade i rapporteringen. Därför är det passande att undersöka vilket budskap ingress och rubrik vill förmedla, huruvida språket är emotionellt eller värdeladdat, aktörsbeskrivningar och vilket sammanhang de sätts i och om informationen och budskapen repeteras i andra texter eller upplagor. Att arbeta på detta sätt innefattar mycket egen tolkning, vilket medför risk för subjektivitet i undersökningen. Detta avhjälpas genom att tydliga exempel från källmaterialet lyfts där dominerade återkommande teman redovisas, vilket gör undersökningen mer reproducerbar. Vidare är det värt att lyfta att tolkning alltid medför viss subjektivitet men även att detta är en förutsättning för *hermeneutiken*, som uppsatsens metod är grundad i.

För att skapa förståelse hos läsaren kommer undersökningens resultat att redovisas tematiskt. Detta innebär att de större *frames* som identifieras av kategoriseringen presenteras och diskuteras i respektive undersökningsfas under en egen rubrik. Exempel från källmaterialet som anses vara relevanta för att redovisa hur tidningarnas *framing* ser ut redovisas vartefter *framen* diskuteras. Undersökningsfaserna har korresponderande kapitel och redovisas kronologiskt. Den tematiska redovisningen av resultatet möjliggör för uppsatsen att presentera de *frames* som återfinns på ett smidigt sätt utan att vara överdrivet återberättande av allt som är skrivet i materialet. På detta sätt koncentreras redovisningen av den empiriska undersökningen på det som faktiskt är relevant för uppsatsens syfte. En mer övergripande diskussion med eventuella likheter och skillnader mellan tidningarna sker i diskussionsdelen i slutet av uppsatsen. Där redovisas även mer övergripande slutsatser och resonemang. Diskussionen i den empiriska undersökningen håller sig fokuserad på den *framen* som avhandlas.

3.2 Material

Materialet som studeras är två tidningar: *Hudiksvallstidningen*(HT) och *Sölvesborgstidningen*(ST). Dessa tidningar har valts då de är från två mindre svenska städer av relativt lika storlek. Städerna är också geografiskt spridda, en i norr och en i söder. Tidningarna har också relativt snarlika politiska inriktningar, Center-liberal och liberal. Dessa faktorer gör tidningarna ovan väl anpassade för studien då de kan ge en snäv inblick i två

lokala perspektiv. Värt att lyfta är att materialet är djupt problematiskt sett från ett källkritiskt perspektiv. Materialet kan inte förklara det faktiska händelseförloppet under insatsen då de har stora brister i nästan alla källkritiska hänseenden. För uppsatsen bedöms dock detta inte vara ett problem då syftet inte är att återge vad som faktiskt hände i Kongo.

Materialet är givetvis inte allomfattande och kan inte göra anspråk på att beskriva lokala perspektiv i hela Sverige. Materialet kan inte egentligen återspegla hur den övergripande opinionen i Hudiksvall eller Sölvesborg faktiskt såg ut; att tidningarna skriver något innebär inte att alla tror på vad som står. Men beväpnad med Entmans teori är materialet ändå passande då han förklarar att nyhetsmedia har stor påverkan på opinion då allmänheten är oinformerad och inaktiv inom politiska frågor och händelser i världen generellt.³⁶

Materialet finns digitaliserat och sökbart via Optical Character Recognition(OCR) på Kungliga Biblioteket. Detta innebär att enstaka ord går att söka efter via Kungliga Bibliotekets system. Sökord som "Kongo", "Kongoinsatsen", "FN AND Kongo", "ONUC", "FN AND Kongo AND Katanga" och "Katanga" tillämpades för att hitta relevanta artiklar och inslag i materialet. I tidningarna finns vanliga nyhetsartiklar, ledarartiklar och krönikor. Alla inslag i tidningarna som diskuterar ämnet inom avgränsningarna nedan kommer att undersökas. Det finns tydlig diskrepans i tidningarna när det gäller hur mycket utrymme Kongofrågan ges i ledarartiklar och krönikor kontra vanliga nyhetsartiklar. Diskrepansen och vad det innebär kommer att diskuteras i diskussionskapitlet.

3.3 Avgränsningar

Undersökningen fokuserar på den inledande fasen där ONUC skiftade från en traditionell fredsbevarande operation till en mer robust fredsframtvängande operation. Detta skifte, där FN utförde stridshandlingar mot utbrytarstaten Katanga, orsakade stor kontrovers i vid tiden. Dess kontrovers och även dramatik gör området väl anpassat att studera då FN:s offensiva aktioner var utan motstycke vid tiden och därmed skapade stor medial diskussion. Detta gör avgränsningen väl avvägd för uppsatsens syfte. Den första undersökningsfasen *den svenska upptakten till insatsen* används för att få en baslinje för tidningarnas *framing* medan den följande fasen används för att se om *framingen* ändras när ONUC skiftar till fredsframtvängande.

---

³⁶ Entman, "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", s.55.

Den första undersökningsfasen innefattar den inledande veckan från att FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjöld bad Sverige skicka trupper till insatsen till att den första svenska bataljonen, FN-bataljon 8, var på plats. Detta omfattar den 17 juli 1960 till den 22 juli 1960.³⁷ Den andra undersökningsfasen, *FN i krig*, omfattar den 13 september 1961 till den 23 september 1961. Under perioden utfördes *Operation Morthor* där svenska FN-soldater hamnade i omfattande strider mot katangesisk gendarm.³⁸ Tidspannet på båda faserna är utvidgande med några dagar efter händelsens slut så att tidningsrapporteringen har tid att “komma ikapp” med händelseförloppet. Det finns ofta en försening med en dag eller två i rapporteringen vilket gjorde detta nödvändigt för att inte missa något relevant i materialet.

Denna avgränsning i materialet är givetvis inte utan problem. Indelningen är gjord på så sätt att den kan ge en missvisande bild av FN-insatsen. ONUC varande i fyra år där uppgifterna för FN var högst varierande, där strid var väldigt sällsynt. Vidare kan en så hård avgränsning som tillämpas i uppsatsen också innebära att vissa nyanser i materialet förbises, detta är tyvärr oundvikligt när det gäller ett arbete av denna skala. Vidare kan fokuset på de mer kontroversiella aspekterna av insatsen ge en falsk bild av att hela insatsen var kontroversiell, något som inte heller stämmer. För att ändå kunna behandla ett material som har så stor volym som dagstidningar med en kvalitativ metod krävs avgränsningar eller väldigt mycket tid. Tyvärr finns en viss tidsgräns och omfångsbegränsningar för uppsatsen. Detta leder dock till att det finns utrymme för framtida forskning, vilket diskuteras i *vidare forsknings* kapitlet i slutet på uppsatsen.

---

³⁷ Sköld, *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964*, s.45–46.

³⁸ Sköld, *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964*, s.112–138.

4 Empirisk Undersökning

Nedan presenteras de dominerade *frames* som hittades i materialet utifrån en rubrik som reflekterar deras övergripande tema.

4.1 Den svenska upptakten till insatsen – 17 juli till den 22 juli 1960

4.1.1 *Frame 1*: Kongo som ett land i kaos

Ett dominerande tema för båda tidningarna är sättet de målar upp situationen i Kongo på; landet beskrivs som en plats präglad av kaos, våld och oreda. För att redovisa det dåliga läget i landet används detaljer som att det råder stor matbrist, pågår svåra sjukdomsepidemier och att det förekommer stora flyktingströmmar. Lag och ordning påstås helt ha försvunnit.

Skillnaden i rapporteringen sker framförallt i hur tidningarna väljer att måla upp varför det råder kaos. ST tar en mer neutral ställning; exempelvis beskriver artiklar såsom *Förvirrat läge i Kongo - FN-styrkorna fördubblas* att läget är ohållbart i Kongo trots att 5000 man i FN-styrkan redan är där. Artikeln beskriver därutöver att övergrepp och ekonomisk kris är vardagen samt att en fördubbling av FN:s manskap i landet skulle behövas för att återställa ordningen.³⁹ Liknande retorik återfinns dagen efter i artikeln 620 *“Gaza-män” är redo för Kongo* där den svenske statsministern Tage Erlander diskuterar beslutet att skicka svenska soldater till FN-insatsen. Här menar Erlander att det är på grund av att Hammarskjöld har bedömt att läget är så pass allvarligt i Kongo som Sverige ställt upp.⁴⁰

Andra artiklar i ST som *Missionsförbundet överlämnade sin egendom till Kongo-staten* redogör för den kaosartade situationen i Kongo. I artikeln vittnar personer från det svenska missionsförbundet i Brazzaville-Kongo om att det har kommit konstanta flyktingströmmar från Kongo sedan Kongokrisen startade. Missionärerna vädjar om att FN ska lösa problemen i landet då de inte själva kan hantera att hjälpa alla i nöd. Artikeln poängterar även att alla måste hjälpa till för att hantera flyktingarna och betonar att “t.o.m. de svarta öppnade sina hem för flyktingarna”⁴¹ för att understryka hur illa situationen är.⁴² Vidare lyfts Katangas utbrytning ur Kongo även som en del av kaoset i landet i ledarartikeln *Situationen i Kongo*.⁴³

³⁹ “Förvirrat läge i Kongo - FN-styrkorna fördubblas”, *Sölvesborgstidningen*, 18 juli, 1960, s.3, 7.

⁴⁰ “620 “Gaza-män” är redo för Kongo”, *Sölvesborgstidningen*, 19 juli, 1960, s.7.

⁴¹ ”Missionsförbundet överlämnade sin egendom till Kongo-staten”, *Sölvesborgstidningen*, 21 juli, 1960, s.5.

⁴² ”Missionsförbundet överlämnade sin egendom till Kongo-staten”, s.5.

⁴³ “Situationen i Kongo”, *Sölvesborgstidningen*, 22 juli, 1960, s.4.

Andra artiklar som exempelvis *Kongos senat avböjer sovjet-hjälp - FN-trupper i strid med rebellstyrkorna* beskriver kort några interna politiska oroligheter i Kongo, där artikeln sedan diskuterar hur några marockanska FN-soldater blev dödade i ett bakhåll av rebeller.⁴⁴

ST:s betoning på kaos och oreda i Kongo skapar en tydlig bild av att internationellt ingripande är både legitimt och akut. ST beskriver läget som ohållbart, trots att 5000 man redan är på plats. Vidare rapportering om dödsfall i FN-truppen stärker bilden av Kongo som kaosartat. Utifrån Entman kan ST:s rapportering tolkas försöka förklara och legitimera en inblandning av FN, men också Sverige som en del av FN, genom att främja bilden av Kongos uppenbara kaos. Rapporteringen fungerar då som både en *problemdefinition* och ett *lösningförslag*. Fortsättningsvis kan artiklarna i ST tolkas ha en eurocentrisk syn. Ett exempel på detta är att det beskrivs vara enbart i extremfall som "de svarta" öppnar sina hem för flyktingar. Vidare saknas det helt någon rapportering om vad lokala aktörer och den Kongolesiska statsmakten gör för att lösa krisen. Sättet tidningarna målar upp Kongo som kaotiskt på, speglar en klar västerländsk tendens att framställa postkoloniala stater som oförmögna att hantera självstyre. Detta kan fungera som legitimering av FN:s och Europas fortsatta inblandning. Dessutom är det värt att betona att ST:s eurocentricitet också kan förstås som ett uttryck för dess världsbild, särskilt om Sölvesborgs homogenitet vid tiden tas i åtanke. Därför kan rapporteringens eurocentricitet förstås, enligt Entman, som ett resultat av tidningsredaktionens undermedvetna *frames* snarare än aktiv ideologiskt *framing*. Värt att förtydliga är att Kongo vid tiden faktiskt befann sig i ett kaosartat tillstånd, dock skapar ST:s fortsatta fokus på det faktumet en *frame*. En *frame* måste inte vara falsk, utan *framing* handlar mer om att göra vissa delar av verkligheten mer synliga än andra.

4.1.2 *Frame 2*: Den unga republiken Kongo och dess problem

Som beskrivet ovan skiljer sig HT åt från ST då HT lägger betydande fokus på att förklara varför problemen i Kongo finns. Rapporteringen speglar delvis det som förekommer i ST; att det råder kaos, svår kriminalitet och svält, men HT tar det ett steg vidare. Tidningen undersöker och kritiserar Belgiens koloniala arv och lyfter även kritik mot den nyligen avkoloniserade republiken Kongo. Särskild uppmärksamhet läggs även på Kongos första premiärminister Patrice Lumumba.

⁴⁴ "Kongos senat avböjer sovjet-hjälp - FN-trupper i strid med rebellstyrkorna", *Sölvesborgstidningen*, 19 juli, 1960, s.3, 7.

En artikel i HT som enbart diskuterar kaoset är artikeln *Belgier nedskjutna - Avrättade* som beskriver hur en belgisk helikopter blev nedskjuten av kongolesiska myterister ur *Force Publique*, Kongos dåvarande armé. Artikeln förklarar även hur helikopterns besättning avrättades.⁴⁵ Det finns ett flertal liknande artiklar, exempelvis *Hudik-missionär flydde ur kongo*, där artikeln beskriver hur svenska missionärer tvingats fly ur Kongo för att läget i landet är så pass illa.⁴⁶ Andra artiklar är mer ingående, likt ledartikeln *Det självständiga Kongo*. Här beskrivs landets alla problem: sjukdomar, matbrist, arbetslöshet, överbefolkning och svår barnadödlighet. Enligt artikeln är dessa problem urartade ur dålig utbildning. Artikeln beskriver hur skolväsendet i Kongo var styrt av belgarna där man, tills det föregående året, bara kunde få högre utbildning för att bli präst. Artikeln fortsätter med att förklara att skolan i Kongo i allmänhet är restriktiv då den drivs av katolska missionärer, vilket gör sexualundervisning något som absolut inte kommer på tal. Detta används som argument för att förklara överbefolkningen i allmänhet och barnadödligheten i synnerhet. Artikeln påpekar även att skolorna är få och segregerade vilket, med allt ovan i beaktning, har lett till en stor och utbildad befolkning utan vetskap om demokrati. Enligt artikeln är detta ytterst problematiskt då detta skapar en grogrund för kommunism. Artikeln avslutar med att påpeka att Kongos stora resurser ger goda förutsättningar för att skapa en välfungerande stat, bara någon vill lära "infödingarna" hur man ska göra.⁴⁷

Andra artiklar i HT är mer direkt kritiska, likt ledartikeln *Kongo i blickpunkten*. Artikeln menar att FN-insatsen är bra och nödvändig men att problemet ligger i att den nyblivna staten inte är mogen för självstyre. Att belgarna "systematiskt undvikit att låta infödingarna få utbildning i parlamentarism eller i huvud taget något annat än teologi".⁴⁸ Artikeln menar att detta belyses klart genom att titta på Kongos premiärminister Patrice Lumumba. Här påpekas det att Lumumba är oduglig för jobbet och hänvisar till hans tidigare tjänst som postfunktionär samt att han även har suttit i fängelse för förskingring. Lumumbas senaste handling, att han hotat med att söka hjälp av Sovjet om FN inte sparkar ut belgarna ur Kongo, ses inte positivt. Artikeln menar att detta är typiskt för de "nybildade svarta republikerna"; att de ber om hjälp från Sovjet så fort något tar emot. Artikeln är även allmänt negativt inställd mot FN:s förutsättningar att lyckas i Kongo, framförallt när det gäller att främja en demokratisk stat. Återigen hänvisar artikeln till Lumumba och den svaga statsmakten som

⁴⁵ "Belgier nedskjutna - Avrättade", *Hudiksvallstidningen*, 19 juli, 1960, s.12.

⁴⁶ "Hudik-missionär flydde ur kongo", *Hudiksvallstidningen*, 22 juli, 1960, s.3.

⁴⁷ "Det självständiga Kongo", *Hudiksvallstidningen*, 20 juli, 1960, s.9.

⁴⁸ "Kongo i blickpunkten", *Hudiksvallstidningen*, 20 juli, 1960, s.4.

den största bristen. Antingen kommer Lumumba bli diktator eller så kommer någon annan ta hans plats, vilket kommer att leda till att FN-trupperna blir fast i Kongo under en oöverskådlig framtid. Artikeln förklarar att en sådan lång tjänstgöring i landet endast kommer att leda till "att FN blir lika hatat och misskänt som belgierna varit."⁴⁹ Artikeln avslutas med påståendet att läget är väldigt prekärt då Sovjet kan ingripa och stötta andra aktörer i landet för att göra det svårt för FN. Allt hänger i balans och situationen kan bara lösas med extrem försiktighet.⁵⁰

HT fortsätter sin kritik mot Lumumba i ett flertal artiklar, exempelvis i ledarartikeln *Skrämmande vanvett*. Artikeln beskriver en oroande utveckling i Kongo då den kongolesiska regeringen följer Lumumbas äventyrliga politik. Trots bakslag i senaten gick han vidare med sin "galenskap" ändå; att söka hjälp från Sovjet. Artikeln menar att det "måste betecknas som ett skrämmande vanvett"⁵¹ och att Lumumba är både naiv och dum för att ens ha tanken att lita på ryssarna. Om Sovjet ingriper i Kongo riskerar världen en stormaktskonflikt då USA måste agera. Vidare förklarar artikeln att de "svarta i Kongo saknar politisk tradition[...]"⁵² nog för att motstå sovjetiskt inflytande. Artikeln hävdar att det är höjden av ironi att Lumumba söker sig till Sovjet till hjälp för att bli av med belgarna då Sovjet nu kan räknas som världens största kolonialmakt. Artikeln påpekar att "Belgien har trots allt fört en human och uppbyggande verksamhet i Kongo"⁵³ jämfört med vad Sovjet gör med sina lydstat. Dock nämner artikeln den restriktiva utbildningen som en svaghet med det belgiska styret.⁵⁴

Fortsatta attacker mot Lumumba görs även i *Utrikeskrönikan: Lumumba* där paralleller mellan honom och Josef Stalin görs omgående. Krönikan framhäver att både han och Stalin är ateister, att båda bedrivit revolutionär verksamhet och att de båda begick brott för att stötta verksamheten. Vidare förklarar krönikan att Lumumbas hat mot de vita är det som driver honom framåt; det är hans "främsta ledstjärna". Överlag menar krönikan att han är en dubbelspelade politisk orm; han kräver öppet att belgarna ska ut ur landet men söker samtidigt deras hjälp. Han skyr inga medel för att stanna på toppen, vilket speglas i hans efterfrågan av sovjetisk hjälp, trots att han inte har någon förkärlek till kommunismen.

---

⁴⁹ "Kongo i blickpunkten", s.4.

⁵⁰ "Kongo i blickpunkten", s.4.

⁵¹ "Skrämmande vanvett", *Hudiksvallstidningen*, 21 juli, 1960, s.4.

⁵² "Skrämmande vanvett", s.4.

⁵³ "Skrämmande vanvett", s.4.

⁵⁴ "Skrämmande vanvett", s.4.

Krönikan avslutas med påpeka att framtiden för Kongo nog skulle bli ljusare utan Lumumba.⁵⁵

För att contextualisera HT:s stora missnöje med Lumumba är det värt att lyfta krönikan *Utrikeskrönikan: Tshombe*, som publicerades dagen efter krönikan ovan. Krönikan diskuterar och jämför Moise Tshombe, Lumumbas motpart och utbrytarstaten Katangas premiärminister, med Lumumba. Krönikören menar att Tshombe har lite mer vett än Lumumba då han inte vill sparka ut alla europeer ur sitt land, samt att Tshombe förstår att “en frigörelse inte kan så brådstörtat och planlöst ske som fallet varit i Kongo”.⁵⁶ Krönikan påpekar att Tshombe är kristen och har studerat juridik och nationalekonomi, vilket gör honom till en bättre ledare än Lumumba.⁵⁷ Krönikan pekar ut Tshombe som den bättre av de två statscheferna i Kongo då han förstår att han behöver europeernas hjälp, likt citatet nedan.

UTAN TVEKAN är Tshombe den bäst utrustade intellektuellt sett av de två rivalerna i Kongo. Han vill gå stegvis mot frigörelse. När Kongo under ett århundrande styrts och utvecklats av vita ledare är det orimligt att den svarta republiken från en dag till en annan skall kunna reda sig utan bistånd från europeerna. Han förstår, att om belgierna drivs ut måste deras tekniker, läkare, administratörer och affärsmän ersättas av andra. Vilka andra skulle det då bli?⁵⁸

HT:s rapportering om Kongo är ideologiskt driven och präglad av ett tydligt eurocentriskt perspektiv. Tidningen tar ett aktivt ställningstagande i vem eller vad som ligger bakom kaoset i Kongo. En del av skulden läggs på Belgien och hur de begränsade utbildningen för sina koloniala undersåtar, vilket kan antyda viss förståelse för kolonialismens långtgående konsekvenser. Visserligen används kritiken mot Belgien i HT mer som ett sätt att legitimera och rättfärdiga en fortsatt västerländsk inblandning, snarare än kritisera kolonialismen på riktigt. Detta sker exempelvis genom att förklara att *någon* måste lära “infödingarna” hur man ska ta vara på sina resurser och att Tshombe “förstår” att han behöver hjälp från väst.. Språkbruket i tidningen är också laddat med kolonialistiska tankar. Till exempel att “de svarta” i Kongo saknar politisk tradition och att “nybildade svarta republiker” är omogna och inte klarar av motgångar. Vidare kan den stora kritiken mot Lumumba förstås på detta sätt.

⁵⁵ “Utrikeskrönikan: Lumumba”, *Hudiksvallstidningen*, 21 juli, 1960, s.4.

⁵⁶ “Utrikeskrönikan: Tshombe”, *Hudiksvallstidningen*, 22 juli, 1960, s.4.

⁵⁷ “Utrikeskrönikan: Tshombe”, s.4.

⁵⁸ “Utrikeskrönikan: Tshombe”, s.4.

Han framställs som en irrationell ledare driven av hat och som en dubbelspelande politisk orm. Mycket av skulden för problemen i Kongo blir lagd på honom. Dessa nästan konstanta attacker mot hans karaktär och förmåga förstärker bilden att afrikanskt självstyre är orealistiskt utan västerländskt hjälp. Särskilt tydligt blir detta när man jämför hur hans motpart Tshombe beskrivs; nämligen som lugn, utbildad och rationell, vilket vittnar om tidningens preferens.

Visserligen finns det också ett annat sätt att se på saken. Kritiken mot Lumumba och Kongo i allmänhet dyker upp efter att den kongolesiska premiärministern utfärdade sitt ultimatum till FN om att söka hjälp hos Sovjet om inte FN tvingade bort Belgien. På så sätt kan den skarpa kritiken som förs förstås som en del av en större rädsla för Sovjet och en stormaktskonflikt. Mycket av kritiken kring Lumumbas förmåga är centrerad runt detta; att han är dum nog att söka hjälp hos ryssarna och dylikt. Det är troligtvis även därför en krönika drar paralleller mellan honom och Stalin. Därmed kan kritiken mot honom egentligen vara ideologiskt laddad där problemet är att han vände sig till just Sovjet för hjälp, inte att han nödvändigtvis är inkompetent. Oavsett vad är retoriken drypande med ett eurocentriskt synsätt.

Utifrån Entman kan rapporteringen tolkas legitimera ett ingripande i Kongo från väst. Även om FN:s förutsättning nedsätts främjar rapporteringen en tydlig strävan för någon typ av insats, eventuellt en fortsättning av Belgiens ingripande då de värdesätts högt gentemot Sovjet. Genom Entman kan rapporteringen tolkas främja en *problemdefinition* med kaoset och våldet i Kongo och riskerna med den sovjetiska inblandningen. Skulden för detta ligger i allmänhet hos det koloniala arvet, men i synnerhet hos Lumumba, vilket blir en *Orsaksförklaring*. Tidningen gör en klar *moralisk bedömning* av Lumumba, som beskrivs med nedsättande språk där hans politiska spel sätter världen i fara, men även delvis av det belgiska koloniala arvet. Belgiens skuld blir dock nedtonat jämfört med beskrivningen av Sovjet. Slutligen, genom att förklara det stora behovet av västerländsk ingripande i landet i form av FN eller Belgien, framhäver tidningen ett *lösningförslag*. Tidningen har visserligen också lite förbehåll mot en insats då de inte tror att den har särskilt goda förutsättningar att lyckas.

4.1.3 *Frame 3*: Sveriges ansvarsfulla uppdrag

Den tidiga rapporteringen i ST om Sveriges anslutning till ONUC lägger betoningen på det ansvarsfulla och viktiga uppdrag som Sverige står inför. Artiklar lyfter FN:s roll som fredsbevarande aktör och är framförallt positivt inställda till den föreliggande insatsen. Exempelvis beskriver artikeln *Ansvarsfullt uppdrag för Sveriges FN-trupp* Sveriges dåvarande utrikesminister Östen Undéns framförande på radio där han pratar om Sveriges val att delta i FN-insatsen. I artikeln beskrivs insatsen som ett "ansvarsfullt uppdrag" och att Sverige gärna deltar i FN-insatser då de främjar fred i världen. Dock är det svårt att helt precisera vad trupperna ska göra i Kongo, men Undén menar att de inte ska delta i några strider eller ta något politiskt parti. Undén är också noga med att förklara att Sverige tidigare arbetat med FN och att det är viktigt för Sverige som neutral stat att göra sitt.⁵⁹ Undén avslutar med att betona:

Vårt lands ställning som neutral stat kan i somliga fall underlätta vår medverkan i internationella sammanhang där friktionen mellan inblandade stater är att befara. Det är också vår plikt just som neutrala att åta oss förpliktelser i det fredliga umgängets och samförståndets intresse.⁶⁰

Liknande ordalag finns till exempel i artikeln *Kongostyrkan flyger idag - Utrustning i blixtempo*. Här diskuteras de svenska piloter som ska flyga ner samma dag och stödja ONUC. Det råder viss osäkerhet vilka uppgifter piloterna ska få när de anländer i den "afrikanska oroshärden".⁶¹ I artikeln beskrivs även Sveriges del inom insatsen återigen som ett "ansvarsfullt uppdrag" och det förekommer även en bild med bildtexten "FN-soldaterna i Leopoldville möter överallt välvilja, ibland översvallande hjärtlighet från kongolesernas sida[...]".⁶²

Andra artiklar som *Svensk FN-trupp flyger till Kongo redan på onsdagen* är också positivt inställda. I denna artikel diskuteras läget i Kongo samt tidslinjen på när de svenska FN-trupperna ska flyga till Kongo. I artikeln förekommer även en rapport från Dag Hammarskjöld där FN:s ankomst i Leopoldville beskrivs ha "haft en välgörande effekt, och

⁵⁹ "Ansvarsfullt uppdrag för Sveriges FN-trupp", *Sölvesborgstidningen*, 19 juli, 1960, s.7.

⁶⁰ "Ansvarsfullt uppdrag för Sveriges FN-trupp", s.7.

⁶¹ "Kongostyrkan flyger idag - Utrustning i blixtempo.", *Sölvesborgstidningen*, 21 juli, 1960, s.3, 9.

⁶² "Kongostyrkan flyger idag - Utrustning i blixtempo.", s.3, 9.

den omständigheten som fredens och ordningens återställare accepteras alltmer[...].⁶³

Överlag ses FN, och i förlängningen även de ankommande svenska FN-trupperna, på med en väldigt positiv syn. Liknande retorik återfinns inte i HT.

Enligt Entman kan rapporteringen tolkas som ett sätt att ge insatsen en naturlig legitimitet. Genom att exempelvis beskriva FN-styrkans närvaro som "välgörande" och "ansvarsfullt" förstärker ST bilden av Sverige som en humanitär aktör, vilket är i linje med Entman om hur *framing* i tidningar kan bygga legitimitet för politiska beslut. Här kopplas *framen* till gemensamma svenska värderingar; att det är Sveriges ansvar som ett framåtsträvande och neutralt land att hjälpa andra. Vidare är språket som används om FN-truppernas bemötande i Kongo emotionellt laddat, vilket för läsaren förstärker FN:s och Sveriges legitimitet. Exempelvis möter FN-trupperna "välvilja" och "översvallande hjärtlighet" från folket i Kongo. Detta försäkrar för läsaren att FN:s uppdrag är rättfram. Inblandningen i konflikten ses som en moraliskt korrekt lösning på Kongos problem. ST framhäver alltså i detta fall både *lösningsförslag* och *moraliska bedömningar*. Rapporteringen reflekterar även vad Entman beskriver kring att politiker "tävlar" med journalister om vilken *framing* som förekommer i nyhetsmedia då mycket av narrativet kring det "ansvarsfulla uppdraget" kommer antingen från politiker i Sverige eller från FN.

4.2 FN i Krig - 13 september till den 23 september 1961

4.2.1 *Frame 4*: De svenska soldaterna och deras uppoffring för freden

Rapporteringen i båda tidningarna under denna period karakteriseras av artiklar som beskriver utbrottet av blodiga och desperata strider mellan FN-soldater och det Katangesiska Gendarmeriet. Extra stor uppmärksamhet ägnas åt de svenska FN-soldaterna, framförallt när det förekommer dödsfall.

Artiklar i HT som *Tshombes välde störtade samman i ett kaos av blod och kulor - Svensk FN-officer dödades i striden* berättar hur strider har brutit ut i Elisabethville, Katangas huvudstad. Här beskrivs striderna som "Ett kaos av blod, kulor och hat".⁶⁴ Extra uppmärksamhet läggs på att en svensk officer har dödats i strid samt att flera svenska soldater

⁶³ "Svensk FN-trupp flyger till Kongo redan på onsdagen", *Sölvesborgstidningen*, 19 juli, 1960, s.7.

⁶⁴ "Tshombes välde störtade samman i ett kaos av blod och kulor - Svensk FN-officer dödades i striden", *Hudiksvallstidningen*, 14 september, 1961, s.3, 12.

har skadats.⁶⁵ HT lägger fortsatt fokus på stridernas desperation dagarna efter i artikeln *FN-styrkorna uppges vara på defensiven i Elisabethville - ÄNNU EN SVENSK HAR STUPAT*. Här uppges det att FN har blivit tvingade till defensiven mot det katangesiska gendarmeriet. Artikeln påpekar även att ytterligare en svensk FN-soldat har stupat i strid.⁶⁶ I samma upplaga lyfts värdet av den pågående insatsen i ledarartikeln *Dag Hammarskjölds ställning*. Artikeln påpekar att den resursrika staten Katangas införlivning tillbaka i Kongo kommer ge landet de bästa förutsättningarna att blomstra i framtiden. Därför är FN:soldaternas offer, med extra betoning på de svenska, för en betydelsefull sak.⁶⁷ Fortsatta beskrivningar av FN:s underläge återfinns i artikeln *Svenska FN-soldater desertörer?* Här beskrivs striderna i Elisabethville där FN "desperat" försvarar sina positioner. Det förekommer även en rapport om att svenska FN-soldater ska ha deserterat, dock menar den svenska försvarsstaben och svenska UD att detta är högst tvivelaktigt.⁶⁸

Artiklar med liknande vinkel som ovan finns även i ST. Exempelvis i artikeln *FN TAR KONTROLLEN ÖVER KATANGA - Svåra strider i Elisabethville - Svensk dödsskadad*. Här uppges det att häftiga strider har inletts i Elisabethville och att en svensk FN-soldat har dött i striderna.⁶⁹ I samma upplaga finns artikeln *Svensken dödades av granat* som beskriver mer ingående hur den svenska FN-soldaten dog, vem han var och hur hans familjesituation såg ut. Andra skadade svenskar lyfts även av samma artikel.⁷⁰ Artikeln *Elisabethville liknar en krigshärjad stad* som finns i samma upplaga beskriver striderna med ett väldigt bildligt och målande språk. Exempelvis dyker formuleringar som "En indisk soldat som blivit träffad i ansiktet skrek av smärta medan italienska röda kors-män trotsade elden för att föra honom till sjukhuset."⁷¹ och "Man kände den kvävande lukten av eter och man kunde höra de sårades stön[...]"⁷² Andra formuleringar ekar HT, likt "ett kaos av hat, kulor och blod"⁷³.

Fortsättningsvis lägger ST stor uppmärksamhet på svenska förluster i artiklar som *Svenskar*

⁶⁵ "Tshombes väldigt störtade samman i ett kaos av blod och kulor - Svensk FN-officer dödades i striden", s.3, 12.

⁶⁶ "FN-styrkorna uppges vara på defensiven i Elisabethville - ÄNNU EN SVENSK HAR STUPAT". *Hudiksvallstidningen*, 15 september, 1961, s.3, 12.

⁶⁷ "Dag Hammarskjölds ställning". *Hudiksvallstidningen*, 15 september, 1961, s.5.

⁶⁸ "Svenska FN-soldater desertörer?", *Hudiksvallstidningen*, 18 september, 1961, s.8.

⁶⁹ "FN TAR KONTROLLEN ÖVER KATANGA - Svåra strider i Elisabethville - Svensk dödsskadad", *Sölvesborgstidningen*, 14 september, 1961, s.8.

⁷⁰ "Svensken dödades av granat", *Sölvesborgstidningen*, 14 september, 1961, s.8.

⁷¹ "Elisabethville liknar en krigshärjad stad", *Sölvesborgstidningen*, 14 september, 1961, s.8.

⁷² "Elisabethville liknar en krigshärjad stad", s.8.

⁷³ "Elisabethville liknar en krigshärjad stad", s.8.

*deserterar i Katanga? och FN-förband i desperata strider - 50 irländare Katangaoffer?*⁷⁴

Dock poängteras även svenska FN-förbands framgång i artiklar som exempelvis *Svenska trupper erövrade katangesiska pansarbilar*. Artikeln beskriver att svenska FN-soldater har erövrat ett flertal katangesiska pansarbilar och även tillfångatagit katangesiska gendarmer. Det förekommer dessutom ett meddelande från svenska trupper i Kaminabasen, en flygbas som används av FN, att trots rapporter om häftiga strider vid basen så är alla oskadda.⁷⁵

ST har visserligen en artikel som kontrasterar det beskrivet ovan; artikeln *FN-trupperna anklagas för "brutal grymhet" - "allt som rör sig blir beskjutet"*. Här beskrivs ett reportage från BBC som hävdar FN-truppernas brutala grymhet i striderna i Katanga; att allt som rör sig i närheten av deras befästningar blir beskjutna, till och med ambulanser, samt att FN använder sig av Röda korset-sjukhuset som befästning. BBC skildrar att staden är i ett kaosartat krigstillstånd och att framförallt indiska FN-soldater är överdrivet grymma i sättet de strider på.⁷⁶ Artikeln fortsätter med att BBC har rapporterat att "alla utländska observatörer är upprörda över den grymhet som FN-trupperna visat prov på."⁷⁷ Artikeln avslutas med att BBC verkar ha öppet stöd för Katanga, ett land som strider "stolt och bittert"⁷⁸

En mer FN-positiv artikel som dyker upp i HT runt inledningen av striderna är artikeln *SMF: kongomission överlämnar ledningen helt till de infödda*. Artikeln rapporterar om att det svenska missionsförbundet har överlämnat sin mission och kyrka helt och hållet till de "infödda". Missionen befinner sig i staden Matadi och artikeln diskuterar även missionsförbundets erfarenheter i staden och åsikter om FN. Läget i staden var helt kaosartat för ett år sedan, men har sedermera lugnat ner sig tack vare FN. Missionsförbundet tror starkt på att det har blivit bättre på grund av FN och Dag Hammarskjöld. Artikeln är alltså övergripande positiv mot FN.⁷⁹

Sättet som båda tidningarna rapporterar om striderna på innehåller en tydlig *framing* som framhäver svenska soldaters uppoffringar som en central del av narrativet. I båda tidningarna porträtteras FN som i konstant underläge i striderna, exempelvis i artiklarna *FN-förband i*

⁷⁴ "Svenskar deserterar i Katanga?", *Sölvesborgstidningen*, 18 september, 1961, s.3, 10; "FN-förband i desperata strider - 50 irländare Katangaoffer?", *Sölvesborgstidningen*, 16 september, 1961, s.3, 8.

⁷⁵ "Svenska trupper erövrade katangesiska pansarbilar", *Sölvesborgstidningen*, 16 september, 1961, s.8.

⁷⁶ "FN-trupperna anklagas för "brutal grymhet" - "allt som rör sig blir beskjutet", *Sölvesborgstidningen*, 15 september, 1961, s.13.

⁷⁷ "FN-trupperna anklagas för "brutal grymhet" - "allt som rör sig blir beskjutet", s.13.

⁷⁸ "FN-trupperna anklagas för "brutal grymhet" - "allt som rör sig blir beskjutet", s.13.

⁷⁹ "SMF: kongomission överlämnar ledningen helt till de infödda", *Hudiksvallstidningen*, 14 september, s.4.

desperata strider - 50 irländare Katangaoffer? och *FN-styrkorna uppges vara på defensiven i Elisabethville - ÄNNU EN SVENSK HAR STUPAT*. I samband med den stora uppmärksamheten på svenska offer skapar detta en bild av en heroisk kamp mot en överlägsen motståndare.

ST ger en mer personlig inblick i striderna genom artiklar som *Elisabethville liknar en krigshärjad stad*. Läsaren sätts in i stridernas intensitet genom målande beskrivningar av blodiga strider och om skadade FN-soldater, vilket uppmuntrar till sympati i läsaren. Framförallt när detta läses i samband med artikeln i samma upplaga *Svensken dödades av en granat* som beskriver den stupande svenska soldatens personliga liv, vilket understryker den stora personliga uppoffringen han gjorde. ST förstärker även bilden av en heroisk kamp genom att rapportera om svenska framgångar i striderna. Sammantaget skapas ett narrativ där FN, särskilt de svenska FN-soldaterna, framställs som hjältar i en desperat kamp mot en överlägsen fiende. Narrativet blir ett sorts *David mot Goliat* där de svenska FN-soldaternas uppoffring åberopas för att knyta närmare band till läsaren. Utifrån Entman kan detta tolkas som en metod att legitimera striderna genom att lägga extra fokus på de svenska soldaternas uppoffringar. Fokuset skapar en *problemdefinition* och även en *moralisk bedömning*. Visserligen blir bilden nyanserad en aning av ST:s inkludering av rapporter om FN:s påstådda grymheter i Katanga, något som saknas helt i HT. Artikeln kan dock tolkas att flytta skulden för eventuella grymheter orsakade av FN på någon annan än de svenska FN-soldaterna. Detta utvecklas mer i kapitlet nedan.

HT:s betoning på att blodspillan i Katanga är för en viktig sak ger legitimitet till FN:s handlingar. Artiklar som *Dag Hammarskjölds ställning* framhäver att insatsen är värd de offer i liv som den kostar då Kongos framtid står på spel. Genom att i artikeln framförallt betona de svenska offren så kopplas det an till den allmänna rapporteringen av svenska FN-soldaters dödsfall. Artikeln *SMF: kongomission överlämnar ledningen helt till de infödda* ger vidare legitimering av insatsen då den förklarar att det har blivit bättre i Kongo tack vare FN:s arbete. HT ger en mer distanserad bild av striderna och betonar istället vad som står på spel; att det är Kongos framtid som FN slåss för och att dödsfallen som sker för det syftet är nödvändiga. Utifrån Entman fungerar detta som en *problemdefinition*, *moralisk bedömning* och en *orsaksförklaring* då striderna blir en kamp för freden och rättvisan i detta ljus, vilket förklarar varför striderna är nödvändiga.

4.2.2 *Frame 5*: Utländska finansintressen, de vita legoknektarna och deras skuld

Det största genomgående temat i rapporteringen i båda tidningarna är diskussionen om utländska finansintressen och de vita utländska legoknektar som är i Katangesisk tjänst. Dessa två aktörer får ofta skulden för striderna och dess grymhet. Exempelvis dyker detta upp i HT:s artikel *FN-styrkorna uppges vara på defensiven i Elisabethville - ÄNNU EN SVENSK HAR STUPAT*. Artikeln återger att FN:s verksamhetschef i Katanga, Sture Linnér, menar att det är "icke-kongolesiska element" som har orsakat striderna. FN hotades av deras "sammansvärjningar" och "terrorverksamhet" vilket tvingade FN att skrida till verket. Linnér påpekar även att många av dessa legoknektar är franska upprorsmän som är utvisade ur Frankrike sedan de varit verksamma i militärrevolten i Algeriet. Liknande rapportering sker i ST.⁸⁰ Även artikeln i ST, *FN-Förband i desperata strider - 50 irländare katangaoffer* diskuterar hur offensiven mot Jadotville sker i utländsk regi och även att dessa utländska officerare skryter om att det är de som styr över Katangas gendarm.⁸¹

Vidare exempel i ST på detta narrativ finns i artikeln *Utvisningshot mot svenskar från Brazzavilles regering - FN soldater måste omedelbart hemkallas*. Här uppges det att presidenten av Brazzaville-Kongo ska ha hotat att utvisa svenska missionärer ur landet om den svenska FN-truppen inte dras tillbaka. Presidenten menar att Katanga-affären enbart är en afrikansk angelägenhet. Enligt artikeln svarade svenska UD på hotet med att hänvisa till att svenskarna i Kongo är där på den kongolesiska regeringens önskemål och i FN:s tjänst. Trupperna i Katanga "står inför en upprorsrörelse som leddes av en klick oansvariga utlänningar, vilka handlar emot det kongolesiska folkets intresse".⁸² Dessa utlänningar har startat "ett lönlöst och blodigt krig".⁸³ Artikeln fortsätter med att rapportera att svenska UD uttrycker stor förvåning över att Brazzavilles-Kongo regering hotar en "humanitär och kristlig verksamhet som bedrivs i förmån för republikens folk[Brazzaville-Kongo]".⁸⁴ En snarlik artikel finns även i HT.⁸⁵

⁸⁰ "FN-styrkorna uppges vara på defensiven i Elisabethville - ÄNNU EN SVENSK HAR STUPAT.", *Hudiksvallstidningen*, 15 september, 1961, s.3, 12; "ÄNNU EN KONGO-SVENSK DÖDAD - "Fransmän leder kampen mot FN"", *Sölvesborgstidningen*, 15 september, 1961, s.3, 13.

⁸¹ "FN-Förband i desperata strider - 50 irländare katangaoffer", *Sölvesborgstidningen*, 16 september, 1961, s.3, 8.

⁸² "Utvisningshot mot svenskar från Brazzavilles regering - FN soldater måste omedelbart hemkallas.", *Sölvesborgstidningen*, 20 september, 1961, s.18.

⁸³ "Utvisningshot mot svenskar från Brazzavilles regering - FN soldater måste omedelbart hemkallas.", s.18.

⁸⁴ "Utvisningshot mot svenskar från Brazzavilles regering - FN soldater måste omedelbart hemkallas.", s.18.

⁸⁵ "Utvisningshot mot svenskar från Brazzavilles regering - FN soldater måste omedelbart hemkallas.", s.18.; "Svenska missionärer hotas med utvisning", *Hudiksvallstidningen*, 20 september, 1961, s.3, 12.

Ett vidare exempel på detta är ledarartikeln *De stupade för freden* som diskuterar Dag Hammarskjölds död och dess konsekvenser. Artikeln menar att de "infödda" katangesiska gendarmerna var på väg att ge upp en hopplös strid och genom förhandling med Tshombe skulle striderna ha avslutats. Tyvärr var Hammarskjöld den enda som kunde ha övertalat Tshombe att ta avstånd från de vita officerare i gendarmen vilka skulden för striderna faktiskt låg på; dessa vita officerare som har "saboterat FN:s fredsarbete genom att hetsa de svarta till meningslösa och blodiga strider".⁸⁶ Artikeln förklarar att Hammarskjöld skulle kunna ha ursäktat Tshombes agerande, då de indiska soldaterna gått onödigt hårt fram under striderna; att "Ghurka-soldaternas hårda framfart väckte avsky hos båda vita och svarta."⁸⁷ Artikeln går till och med så långt som att föreslå att en del av skulden för striderna ligger hos de indiska FN-soldaterna; att "FN-aktionen brakade loss på grund av att vissa av de hårdföra indiska soldaterna tröttnat på att passivt finna sig i trakasserierna från de inföddas sida".⁸⁸ Artikeln menar att allt ovan nu är omöjligt; FN har förlorat sin ledstjärna och framtiden är mörk för både FN och Kongo.⁸⁹

Dagarna efter artikeln ovan fortsätter HT att lägga skulden på utländska aktörer i ledarartikeln *Eld Upphör?*. Artikeln diskuterar vapenstilleståndet som uppnåtts i Katanga och att man inte ska ha höga förhoppningar att det kommer att hålla. Tshombe är nämligen notoriskt opålitlig och troligtvis under tummen av vita officerare och finansmän som tvingar honom att göra motstånd mot FN. Artikeln hänvisar till att gruvorna i Katanga ägs av belgare och att det är uppenbart att det ligger "krassa finansiella intressen" bakom det våldsamma motståndet. Artikeln avslutas med att förklara att läget nu är svårt och att förutsättningarna är dåliga, men att lämna Katanga nu hade slösat bort alla liv offrade.⁹⁰ Liknande stämning delar artikeln *Dessa legoknektar* som återger en intervju med Dag Hammarskjöld. Hammarskjöld förklarar att aktionerna i Katanga inte var militära, utan att de enbart ville avlägsna utländska legoknektar i Katangesisk tjänst. Motståndet igångsattes av vita; belgiska, sydafrikanska, rhodesiska och franska legoknektar, detta eventuellt även på belgisk order. Artikeln lyfter detta för att visa vilka "nedriga krafter som var i rörelse för att spolia fredsverket".⁹¹

⁸⁶ "De stupade för freden", *Hudiksvallstidningen*, 19 september, 1961, s.4.

⁸⁷ "De stupade för freden", s.4.

⁸⁸ "De stupade för freden", s.4.

⁸⁹ "De stupade för freden", s.4.

⁹⁰ "Eld Upphör?", *Hudiksvallstidningen*, 21 september, 1961, s.4.

⁹¹ "Dessa legoknektar", *Hudiksvallstidningen*, 22 september, 1961, s.4.

Artikeln påpekar att det är tydligt för alla att gruvlobbyn och finansmän beordrade legoknektarna att inleda sitt anfall.⁹²

Genom att titta på det som redovisats ovan är det klart att tidningarna framför ett narrativ där utländska aktörer ges skulden för striderna i Katanga. Narrativet i fråga verkar framförallt vara taget från FN- eller FN-vänliga källor, men även ibland i form av ledarartiklar i HT:s fall. Oavsett vilka källorna som används är kan de förstås, enligt Entman, som aktiva val att framhäva vissa aspekter av en händelse. Tidningarna förstärker bilden av att FN saknar ansvar för striderna (med ett undantag) och enbart arbetar för att stoppa destruktiv och girig utländsk exploatering av Kongo. Tidningarna gör detta genom att rapportera om FN:s uttalande att det är "icke-kongolesiska element" med en problematisk bakgrund som ligger bakom striderna. Detta görs i artikeln *FN-styrkorna uppges vara på defensiven i Elisabethville - ÄNNU EN SVENSK HAR STUPAT* och dess motsvarighet i ST: *ÄNNU EN KONGO-SVENSK DÖDAD - "Fransmän leder kampen mot FN"*. Legoknektarna kopplas ofta samman med beskrivningar som "oansvariga", "nedriga" samt att de lurar och hetsar igång "de svarta" mot FN:s fredsverksamhet för att förstärka bilden av deras dåliga karaktär. Vidare kan betoningen på "krassa finansiella intressen" och finansmän förstås som ett sätt att framhäva FN:s rätt i sin sak i Katanga. Tidningarnas särskilda fokus på utländsk inblandning, särskilt från länder som har en lång kolonial historia som Frankrike och Belgien, åberopar bilden av giriga imperialister som inte vill släppa sin forna koloni. Genom Entman kan detta tolkas framhäva en *moralisk bedömning*; att FN kämpar mot giriga, oansvariga legoknektar och finansmän. Konflikten blir tydligt en kamp mellan *de goda och de onda* i detta ljus.

I det beskrivet ovan kan det också påpekas att detta narrativ ganska tydligt skriver av all agens från kongoleserna i Katanga. Porträtteringen av de "infödda" som hjälplösa och initiativlösa utan de vita legoknektarnas influens speglar ett eurocentriskt synsätt. Detta är extra tydligt i HT där deras ledarartiklar är starkt laddade med kolonial logik. Intressant att notera är att Tshombe, som lovordades i föregående undersökningsfas, numera benämns som en nickedocka för legoknektar och finansmän. Narrativet underminerar och osynliggör Kongos komplexa interna svårigheter och FN:s oklara mandat för att gå i strid. Istället skapas ett enkelt narrativ där FN strider mot utländska aktörer som vilseleder de stackars "infödda".

---

⁹² "Dessa legoknektar", s.4.

Sammantaget kan detta förstås utifrån hur Entman beskriver *framing*, där *frames* konstrueras av att göra vissa delar av verkligheten mer framstående än andra. Beskrivningen av striderna i Katanga skapar en förenklad bild där FN framställs huvudsakligen strida mot legoknektar, trots att detta inte var fallet. Den katangesiska gendarmen använde sig i stort av legoknektar, men då oftast som officerare eller som ansvariga för Katangas fåtal mer avancerade vapensystem. Det var totalt runt 600 legoknektar i katangesisk tjänst där resten av utbrytarstatens soldater var kongoleser. Dessa var alltså i majoritet. Detta framkommer inte i rapporteringen där fokus istället ligger på legoknektarna, vilket främjar det förenklade narrativet beskrivet ovan. Överlag kan rapporteringen utifrån Entman förstås främja en *problemdefinition* och en *orsaksförklaring* där striderna blev orsakade och propagerade av de utländska aktörerna i Katanga och att FN:s avvärjning och utvisning av dessa är det enda rimliga *lösningsförslaget*. Vidare blir de utländska aktörerna ofta sammankopplade med nedsättande retorik vilket skapar en *moralisk bedömning*.

Värt att kort diskutera är kritiken och den eventuella skuldbeläggningen av de indiska FN-soldaterna som förekommer i HT samt, som beskrivet i föregående avsnitt, i ST. Dessa två undantag från resten av rapporteringen underminerar delvis bilden av FN:s kredibilitet men lägger även skulden på specifika aktörer inom FN. De indiska FN-soldaterna anklagas i båda tidningarna för en överdriven brutalitet i sitt stridssätt. Detta skapar en sorts underkategori i narrativet där FNs bredare engagemang blir indelat i de olika nationella kontingenter som arbetar inom FN i Kongo. På så sätt kan en specifik aktör inom FN beskyllas, istället för att rikta direkt kritik mot FN som helhet eller de svenska FN-trupperna. Utpekningen av de indiska FN-soldaterna kan uppfattas som en fortsättning av orientaliska stereotyper, där asiatiska FN-soldater målas upp som ociviliserade och vilda gentemot de mer civiliserade europeiska soldaterna. Detta sätt att rapportera skapar en möjlighet att beskylla eventuella framtida brister i FN:s agerande på andra aktörer, vilket gör att de svenska trupperna kan ha ryggen fri från kritik.

5 Diskussion

I början av uppsatsen ställdes två operationaliserade frågor. I detta kapitel kommer dessa att besvaras utifrån den empiriska undersökningens resultat. Detta kommer även att tjäna som en sammanfattning av resultatet. Vidare kommer uppsatsens övergripande frågeställning besvaras där även en mer ingående slutanalys görs. Slutligen diskuteras vidare forskning.

5.1 På vilket sätt framställs den svenska inblandningen i konflikten? Förändras framställningen över tid?

Under den första undersökningsfasen framställs den svenska anslutningen till FN-insatsen som ett viktigt och ansvarsfullt uppdrag. Rapporteringen har ofta ett värdeladdat språk där insatsen beskrivs som viktigt för fortsatt fred och ordning i Kongo. Noterbart är Östen Undéns uttalanden om insatsen som förekommer i ST där det förklaras att de svenska trupperna inte ska ta något parti i konflikten eller delta i strider. Övergripande för den tidiga rapporteringen i ST är en positiv inställning till de svenska FN-trupperna. I HT förekommer det ingen rapportering som specifikt diskuterar den svenska inblandningen med någon sorts värdering. Dock är det värt att notera att det läggs betydande fokus på Kongos interna problem och även en del misstro till FN:s chanser att lyckas i Kongo. Detta kan tolkas som indirekt kritik mot den svenska anslutningen till insatsen.

I den andra undersökningsfasen ändras framställningen i båda tidningarna i samband med att FN-soldaternas uppgifter förändras. Från ansvarsfulla humanitära fredsbevarare till heroiska offer i fredens tjänst. Här karakteriseras porträtteringen av svenska soldater i blodiga strider mot en överlägsen fiende. ST skapar sympati för de svenska FN-soldaterna genom att ge en mer personlig inblick i både striderna och i de stupade svenska soldaternas liv. HT ger istället en mer övergripande blick där de svenska soldaternas uppoffringar förklaras nödvändiga då Kongos framtid står på spel.

5.2 Vilka skillnader och likheter finns det i beskrivningen av de olika aktörerna i tidningarna under insatsen?

I den första undersökningsfasen förekommer en stor diskussion i båda tidningarna kring Kongo och läget i landet. Båda har omfattande rapportering som understryker de dåliga

förhållandena i landet; att kaos, sjukdomar, matbrist, arbetslöshet, överbefolkning och våld är vardagen. ST gör detta utifrån ett mer neutralt synsätt då rapporteringen sker sakligt utan större värdering. HT gör tvärt emot och försöker göra anspråk på att förklara varför dessa problem existerar i landet. Det belgiska koloniala arvet beskylls delvis, men störst skuld läggs på den svaga statsmakten och dess premiärminister, Patrice Lumumba. Lumumba blir kritiserad genomgående i ett flertal ledarartiklar i HT med öppet förakt. Bland annat i referens till hans val att söka hjälp från Sovjetunionen. Vidare blir hans motpart i utbrytarstaten Katanga, Moise Tshombe, lovordad.

Under den andra undersökningsfasen läggs stor uppmärksamhet på striderna mellan Katanga och FN, framförallt på inblandningen av utländska finansintressen och vita legoknektar i konflikten. Skulden för stridernas utbrott och dess konsekvenser läggs klart och tydligt på dessa två aktörer av båda tidningarna. Deras osedliga karaktär framhävs ofta för att måla upp konflikten på ett enkelt sätt, *de onda* mot *de goda*. Kongolesiska aktörer framställs inte ha någon agens och blir istället vilseledda av dessa finansmän och legoknektar. Moise Tshombe, som tidigare blev lovordad av HT, blir numera framställd som opålitlig och styrd av utlänningar. Tidningarnas rapportering förklarar att FN framförallt är skuldlös i striden, dock får de indiska FN-soldaterna viss kritik.

5.3 Hur porträtterade Hudiksvallstidningen och Sölvesborgstidningen ONUC och dess omvandling till fredsframtvängande 1960–1961?

Varför porträtterades det så?

Entman förklarar i sin teori hur *framing* i nyhetsmedia har förmåga att styra narrativ och forma allmänhetens uppfattningar. Det finns alltså stor makt men även förklaringsmöjligheter i tidningar. Tidningsrapportering ger en inblick i dåtidens uppfattningar på ett sätt som annars skulle vara omöjligt. Därför har denna uppsats undersökt dessa två tidningar för att få förståelse för hur dessa två mindre samhällen uppfattade ONUC. Sammantaget har tidningarna, genom de *frames* redovisade ovan, skapat ett förenklat narrativ som legitimerar FN:s eller åtminstone Sveriges rätt i sak och roll i konflikten på en moralisk grund. Det förekommer visserligen kritik och kontrasterande *frames*, men dessa undviker genomgående kritik mot Sverige och den svenska delen av insatsen. Vidare propagerar majoriteten av *framingen* ett eurocentriskt synsätt laddat med koloniala stereotyper. Detta kan till stor del

antas vara på grund av tidningsredaktionens världsbild mer än ett aktivt sätt att vilja påverka läsarens synsätt, då de kommer från extremt homogena samhällen där världsbilden möjligen inte var särskilt nyanserad.

Det ovan kan förstås i linje med hur Entman beskriver att nyhetsmedia har makten att forma allmänhetens uppfattningar och därmed kan legitimera politiska beslut. Detta blir ännu tydligare då det ofta är svenska politikere eller FN:s narrativ som blir reproducerade av tidningarna i undersökningen. Särskilt relevant blir detta om man ser det i samband med att lokaltidningar kan tänkas ha större genomslag hos sina läsare än rikstäckande tidningar. Detta kan utvecklas vidare i jämförelse med hur de största rikstäckande tidningarna i Sverige rapporterade om händelserna i Kongo. I Tullbergs avhandling undersökte han samma period i september 1961. Han kommer fram till att *Aftonbladet* tar en väldigt konfrontatorisk och FN-positiv ställning där FN-kritiker såsom Belgien och Storbritannien benämndes som fredssabotörer. Tullberg lyfte även fram att *Aftonbladet* både målar upp striderna som intensiva och blodiga, men även att FN var rättfram och stred mot giriga vita legoknektar. Beskrivningen av legoknektarna i *Aftonbladet* är extremt lik den som förekommer i HT och ST, där betoning ligger på deras osedliga karaktär och att legoknektarna var franska och belgiska. Även att det var legoknektarna, inte Tshombe, som låg bakom striderna.⁹³ Detta narrativ främjas också i både HT och ST.

Enligt Tullberg var DN och SvD mer återhållsamma i sin rapportering. SvD lyfte framförallt frågor kring legaliteten av FN:s stridshandlingar i Katanga utifrån FN-stadgan. Dock skildrade både SvD och DN striderna som både blodiga och kaotiska med höga förluster på FN:s sida, vilket delvis ekar hur HT och ST målade upp striderna. DN var även kritiskt inställd mot de vita legoknektarna i katangesisk tjänst.⁹⁴ Överlag tar rapporteringen i två av tre tidningar en annan vinkel än den presenterad i HT och ST. Detta ger uppfattningen att dessa två tidningar hade chansen att forma en stor del av deras läsares uppfattning om ONUC:s inledande skifte till fredsframtvingade, med de *frames* som diskuterats ovan. Det ger också slutsatsen att *frames* som propageras i mindre lokaltidningar kan skifta gentemot vad de större rikstäckande propagerar.

⁹³ Tullberg, "“We are in the Congo now” : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964”, s.160–164; 182; 202–205.

⁹⁴ Tullberg, "“We are in the Congo now” : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964”, s.161; 183; 205.

Av undersökningen ovan att bedöma finns det viss skillnad i rapporteringen i båda tidningarna. HT är mer ideologiskt driven än ST och lämnar betydligt större plats för ledarartiklar och krönikor som pratar om händelser i Kongo. Ledarartiklarna i fråga är tungt åsiktsladdade, vilket gör den ideologiska drivkraften tydlig i HT. Detta märks också i skillnaden i de *frames* som tidningarna främjar. Visserligen kan det vara så att ST är lika ideologiskt driven som HT fast om andra ämnen, då artiklar som handlar om annat än Kongo inte har inkluderats i studien. Oavsett så skapar detta en grundläggande förklaring till varför dessa två tidningar skiljer sig åt i rapporteringen, trots att de ofta utgår från exakt samma källa; TT eller Reuters.

De *frames* som har redovisats ovan i undersökningens delar kan stå för sig själva, men blir ibland ännu slagkraftigare om de beaktas som en del av ett större sammanhang. Exempelvis kan ST:s framställning av *Kongo som ett land i kaos* och *Sveriges ansvarsfulla uppdrag* i den första undersökningsfasen kopplas ihop, vilket skapar ett tydligare narrativ: Kongo, ett land som befinner sig i svåra tider behöver hjälp, där det är Sveriges ansvar att ingripa. Detta kan kopplas till den svenska självbilden vid 60-talets början och förstås utifrån Entman som aktiv legitimering genom att knyta an till gemensamma värderingar och kulturellt signifikanta budskap. På så sätt är det klart att se varför ST målar upp att det är Sveriges moraliska ansvar att hjälpa andra att styra upp deras interna problem. Den sammansatta *ramen* främjar ännu tydligare *problemdefinitioner, orsaksförklaringar, moraliska bedömningar och lösningsförslag*.

Liknande resonemang kan göras med den andra undersökningsfasen. Om *De svenska soldaterna och deras uppföring för freden* och *Utländska finansintressen, de vita legoknektarna och deras skuld* sätts ihop skapas ett narrativ där heroiska svenska FN-soldater strider och dör mot giriga och onda utländska legoknektar för att säkra Kongos framtid. Detta narrativ skapar en förenklad bild av konflikten och sällar bort komplexa aspekter som eventuellt skulle ifrågasätta FN:s roll i striderna samt legaliteten kring deras agerande. Separat kan båda dessa *frames* legitimera striderna men sammansatta blir de dubbelt så resonanta hos läsaren. En vidare anledning varför just dessa typer av *frames* används kan kopplas till den svenska självbilden som en neutral och moralisk internationell aktör. Striderna porträtteras på detta sätt för att göra dem mer förståeliga för läsaren i Sverige. Kopplat till Entman kan detta förklaras då det är FN:s övergripande narrativ som blev

reproducerat av tidningarna, vilket innebär att FN har vunnit “tävlingen” om vilken *framing* som förekom i just dessa två tidningar.

5.4 Vidare Forskning

Uppsatsens undersökning ovan är inte uttömmande. Det finns stort utrymme att forska vidare med samma forskningsdesign men med större tidsspann och mindre hårda avgränsningar. Exempelvis genom att inkludera striderna som skedde i samband med tågeskorten vid skiftet 1960–1961 eller de fortsatta striderna med Katanga. Att tillämpa en annan teori hade också varit förtjänstfullt, då *framing* lägger mest fokus på vad som explicit står i texten. Andra teorier som kan gå ner på djupet och gå in i kontexten skulle säkerligen vara förtjänstfulla inom detta studieområde. Vidare finns det en stor volym av lokaltidningar i Sverige som kan analyseras för att få en mer allomfattande bild för den svenska uppfattningen.

Litteraturlista

Källor

Sölvesborgstidningen Fas 1

“620 “Gaza-män” är redo för Kongo”. *Sölvesborgstidningen*, 19 juli, 1960.

“Ansvarsfullt uppdrag för Sveriges FN-trupp”. *Sölvesborgstidningen*, 19 juli, 1960.

“Förvirrat läge i Kongo - FN-styrkorna fördubblas”. *Sölvesborgstidningen*, 18 juli, 1960.

“Kongos senat avböjer sovjet-hjälp - FN-trupper i strid med rebellstyrkorna”.
Sölvesborgstidningen, 19 juli, 1960.

“Kongostyrkan flyger idag - Utrustning i blixtempo”. *Sölvesborgstidningen*, 21 juli.

”Missionsförbundet överlämnade sin egendom till Kongo-staten”. *Sölvesborgstidningen*, 21 juli, 1960.

“Situationen i Kongo”. *Sölvesborgstidningen*, 22 juli, 1960.

“Svensk FN-trupp flyger till Kongo redan på onsdagen”. *Sölvesborgstidningen*, 19 juli, 1960.

Sölvesborgstidningen Fas 2

“Elisabethville liknar en krigshärjad stad”. *Sölvesborgstidningen*. 14 september, 1961.

“FN TAR KONTROLLEN ÖVER KATANGA - Svåra strider i Elisabethville - Svensk dödsskadad”. *Sölvesborgstidningen*, 14 september, 1961.

“FN-förband i desperata strider - 50 irländare Katangaoffer?”. *Sölvesborgstidningen*. 16 september, 1961.

“FN-trupperna anklagas för “brutal grymhet” - “allt som rör sig blir beskjutet””. *Sölvesborgstidningen*. 15 september, 1961.

“Svenska trupper erövrade katangesiska pansarbilar”. *Sölvesborgstidningen*. 16 september, 1961.

“Svenskar deserterar i Katanga?”. *Sölvesborgstidningen*. 18 september, 1961.

“Svensken dödades av granat”. *Sölvesborgstidningen*. 14 september, 1961.

“Utvisningshot mot svenskar från Brazzavilles regering - FN soldater måste omedelbart hemkallas”. *Sölvesborgstidningen*. 20 september, 1961.

“ÄNNU EN KONGO-SVENSK DÖDAD - “Fransmän leder kampen mot FN””, *Sölvesborgstidningen*, 15 september, 1961,

Hudiksvallstidningen Fas 1

“Belgier nedskjutna - Avrättade”. *Hudiksvallstidningen*. 19 juli, 1960.

“Det självständiga Kongo”. *Hudiksvallstidningen*. 20 juli, 1960.

“Hudik-missionär flydde ur kongo”. *Hudiksvallstidningen*. 22 juli, 1960.

“Kongo i blickpunkten”. *Hudiksvallstidningen*. 20 juli, 1960.

“Skrämmande vanvett”. *Hudiksvallstidningen*. 21 juli, 1960.

“Utrikeskrönikan: Lumumba”. *Hudiksvallstidningen*. 21 juli, 1960.

“Utrikeskrönikan: Tshombe”. *Hudiksvallstidningen*. 22 juli, 1960.

Hudiksvallstidningen Fas 2

“Dag Hammarskjölds ställning”. *Hudiksvallstidningen*. 15 september, 1961.

“De stupade för freden”. *Hudiksvallstidningen*. 19 september, 1961.

“Dessa legoknektar”. *Hudiksvallstidningen*. 22 september, 1961.

“Eld Upphör?”. *Hudiksvallstidningen*. 21 september, 1961.

“FN-styrkorna uppges vara på defensiven i Elisabethville - ÄNNU EN SVENSK HAR STUPAT.”. *Hudiksvallstidningen*. 15 september, 1961.

“SMF: kongomission överlämnar ledningen helt till de infödda”. *Hudiksvallstidningen*, 14 september, 1961.

“Svenska FN-soldater desertörer?”. *Hudiksvallstidningen*. 18 september, 1961.

“Svenska missionärer hotas med utvisning”. *Hudiksvallstidningen*. 20 september, 1961.

Tshombes valde störtade samman i ett kaos av blod och kulor - Svensk FN-officer dödades i striden”, *Hudiksvallstidningen*. 14 september, 1961.

Referenslitteratur

Boréus, Kristina och Bergström, Göran. *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur, 2018.

Cronqvist, Marie. “Det befästa folkhemmet: Kallt krig och varm välfärd i svensk civilförsvarskultur” I *Fred i realpolitikens skugga*, red. Jerneck, Magnus, s.169–197. Lund: Studentlitteratur AB, 2009.

Eckfeldt Nyman, Sofia. *”I fredens tjänst” : motiven bakom Sveriges deltagande i FN:s fredsbevarande styrkor i Kongo 1960-1964*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, 1999.

Entman, Robert. “Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm”. *Journal of Communication*, vol 43, nr 4 (1993), s.51–58.

Esaiasson, Peter. *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4 uppl. Stockholm: Norstedts juridik, 2012.

Ericson Wolke, Lars. *Lessons learned? : svenska operativa och taktiska erfarenheter från Kongokrisen 1960-1964*. Stockholm: Försvarshögskolan, 2007.

Ericson Wolke, Lars. "Solidaritet eller försvar? Den svenska militären och de fredsbevarande operationerna". *Militärhistorisk tidskrift*, vol 1999, (1999), s.181–200.

Ericson Wolke, Lars. "Fredsbevarande eller fredsframtvängande?: Svenskt deltagande i internationella truppinsatser 1921-2017". *Historisk tidskrift*, vol. 139, nr 3 (2019), s.511-552.

Gustavsson, Martin och Svanström, Yvonne, *Metod : guide för historiska studier*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur, 2022.

Hanson, Johan. "Sveriges första internationella insatser – Ett tecken på beslutsvilja?" I *Essäer i krigsvetenskap. 3, Kriget som mänsklig verksamhet*, red. Öberg, Dan, s.305–353. Stockholm: Försvarshögskolan, 2006.

Rosenblad, Göran. "Svensk FN-trupp och folkrätten". *Militärhistorisk Tidskrift* vol 1992/93, (1992), s.229–264.

Sköld, Nils. *Med FN i Kongo : Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964*. Stockholm: Probus, 1994.

Tullberg, Andreas. "'We are in the Congo now' : Sweden and the trinity of peacekeeping during the Congo crisis 1960-1964". Diss., Lund universitet, 2012.

<https://www.lu.se/lup/publication/ac13736b-189d-4313-a085-07a74e08b994>